

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות, אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרצא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנו משמעות, רבוי מתפשט; מרצא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרצא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

מהדורה ד התשע"ו, מהדורה ג התשע"ב, בחלק ממהדורה א, עזרו בעריכה הרב ח"ג גירש, הרב א' לב

1	הגדה של פסח	1.1
1	שלוש מצות בליל הסדר	1.1.1
1	הא לקמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.	1.1.2
2	מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - וילמען תספר באזני בנך ובן-בנך	1.1.3
2	עד שדרשה בן זומא ... כל ימי חיך	1.1.4
4	הבן שאינו יודע לשאול	1.1.5
4	יכול מראש חדש	1.1.6
5	תלמוד לומר בעבור זה	1.1.7
6	מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו	1.1.8
7	ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.	1.1.9
8	וירד מצרימה – אנוס על פי הדבור	1.1.10
9	מכת ערוב	1.1.11
9	מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף	1.1.12
12	רבי יוסי הגלילי אומר	1.1.13
13	כורך	1.1.14
14	ברך – ברכת המזון	1.1.15
14	שפך חמתך	1.1.16
14	הלל	1.1.17
14	שיר השירים – ברח דודי	1.1.18

1.2 נספח:

1.1 הגדה של פסח

1.1.1 שלוש מצות בליל הסדר

במחזור ויטרי כתוב כי הפסוק שמות בשלח טז, לו: וְהֵעָמַר עֲשִׂרִית הָאֵיפָה הוּא פ , הוא המקור לשלוש מצות בליל סדר פסח והן זכרון למעשר של שלוש מצות שנפחן ביחד היה עומר ושניתנו לכהנים במקדש מתוך שלושים מצות התודה שהביא כל מקריב קרבן תודה. וְהֵעָמַר – זקא-גדול, צורת הטעם שתי נקודות וקו לידם מרמז להלכה בעלת שלושה ענינים שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. אכן השו"ע מביא הלכות אחדות לחלוקה בין שתי מצות למצה שלישית.

פסוק זה מסיים את פרשת המן והוא חלק מהזכרון למן שהקב"ה הוריד לאבותינו במדבר. ההגדה באה להזכירנו גם את טעם המן המיוחד המרוזם ב- הא לקמא עניא...

1.1.2 הא לקמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.

שמות בשלח טז, לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵאֵל הַעֲמֹל מִמֶּנִּי לְמַשְׁמַרְתְּ לְדַרְתֵּיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֹּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאֵי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

הא לקמא. – לשון ההגדה הא לקמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, מספר על הלחם – המצה, שאכלו אבותינו במצרים. ב-הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים, אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זי"ע מצטט את ה-מגן אברהם (שו"ע א"ח סימן תע"ג סעיף קטן כ"ד). ש-אף שאין זה אותו הלחם ממש אלא דוגמת הלחם (מכל מקום) לישנא דקרא הוא (שמות בשלח טז, לב) לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֹּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי , והרי אין זה הלחם שאכלו אלא דוגמת הלחם, הכא נמי בשולחן שלפנינו דוגמת הלחם. הפסוק הוא בפרשת המן ועוסק בשימור צנצנת מן זכרון לחם שאכלו במדבר. קישורו ל- הא לקמא עניא... אינו רק בשביל דוגמת הלחם, אלא שנקייה ונקייה את זמן הגאולה המתבטא בטעם המן הבא מהשמים, ולכך מרמזים טעמי הקרא המקשרים בין מצות יציאת מצרים, ובין המן ובין מצות כל ליל סדר. וההסבר הולך לאחור:

האכלתי אתכם במדבר –מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן ירמז לשני לימודים, לימוד כפשוטו למן, ומהפך פשטא לימוד המוציא מפשוטו המרוזם ב-אשר – טעם קדמא טעימת טעם המן קדמה לירידתו כי כבר טעמוהו במצה שאכלו בני ישראל בליל יציאת מצרים ובעוגות מצות – החררה שהוציאו עמם ממצרים במשך שלושים יום עד שביום השלושים ואחד ירד להם המן, כמובא ב-בבלי קידושין לחא, תניא אידך: ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה - וכי ארבעים שנה אכלו? והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו! אלא לומר לך, עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

למען - מונח פסק, כעין סדור שנחלק, קריאה ללא פסק למען יראו את-הלחם כמאמר מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב) שבמדבר המן ניתן ללא התכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות

למען - מונח פסק, קריאה עם פסק כמאמר מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב) לידיעת הדורות שהמן ניתן כל יום בהתכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות. טעם פסק מרמז להסתרת המן בכל יום בסיבה מן הסיבות. אבל אפשר כי בליל סדר פסח באכלנו מצה טועמים טעם המן הניתן ללא ההתכסות וההתלבשות בסיבה מהסיבות, דוגמת הלחם שאכלו אבותנו בארץ מצרים ואח"כ במדבר. ועל הטעימה מן המן נאמר ב-שמות בשלח טז, טו וַיֹּאמֶר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מֶן הוּא וְגו' וַיֹּאמְרוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, ענין של שוויון, אמרו שכבר טעמו טעם שיה למן במצות מצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השורות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפישה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשיה; מקף – רב-מצב של הנושעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זוקא-קטן – 2; זוקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זוקא-קטן ... זוקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.1.3 מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - ולמען תספר באזני בנך ובן-בנתך שמות בא יב:

ולמען תספר באזני בנך ובן-בנתך את אשר התעללתי במצרים ואת-אתי אשר שמתי בם וידעתם פי-אני ה':
כז אדר התשע"ג) הרב גימפל בניש הי"ו בשם ... נאמר ב-רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ז, ה"ג וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישבי להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוים ועוקרים [א] השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיצד בדברים האלו, ... [א] [נהגות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פ"ז, ה"ג] ואנו דשלחנות שלנו גדולים ואי אפשר בקל לעקרן מנהג כשר לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו ואין צריך יותר כדי להתמיה התינוקות ... ולמען – פז, רמז ל- מחלק (מפזר) להם קליות ואגוים תספר – תלישא-קטנה רמז ל- וחוטפין מצה זה מיד זה באזני בנך – קדמא ואולא במובן של מוקדם והולך, רמז ל- ועוקרים [א] השולחן או לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו

[שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג ד] ולמען תספר באזני בנך, גלה הקדוש ברוך הוא למשה מה מכה יביא עליהן וכתב משה ברמז ולמען תספר באזני בנך, זו מכת ארבה כמה דתימא (יואל א) עליה לבניכם ספרו, ... ולמען ג' 196 ועוד ז"ה עולה ארב"ה [ר' חיים פלטיאל שמות פרק י (ד)] ארבה בגבולין. תימה אנה דבר יי למשה, וי"מ דיליף סיפור סיפור דכת' כאן ולמען תספר וכתוב ביואל לבניכם (ת)ספרו, או משום דכתיב כאן אשר התעללתי והתם ביואל כתיב והודיע בעמים עלילותיו גבי ארבה. מ' תימא הוא שהרי יואל היה אחרי כן כמה מים, ותירץ [רב' יוסף בכור שור] ז"ל שהרבה נביאות מצינו שאמר[ן] הנביאים ואינו מפורש היכן אמרו הק' י"ש, ... ועל הלשון של סיפור הדורות הבין משה שהוא מכת ארבה. ורשב"ם פי' רמז לו הק' שנ' ואת אותותי אשר שמתי בם ארבה חשך מכת בכורות.

ולמען – פז, מעביר רעיון נבואת משה בלי שמפורש היכן אמרו הק' י"ש, אל נבואות נביאים אחרים בלי שנאמר היכן אמרו הק' י"ש. תספר – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה היינו ליתן שבח להקב"ה לספר תהלתו בין האומות, כ- [תורה שלמה ח] ... נהגת עמך לעשות לך שם תפארת (תה' סג, ד). כשנגאלו ישראל ממצרים אמר להם משה לא כמעשיכם אתם נגאלין, אלא למען תספר באזני בנך ליתן שבח להקב"ה שבני מספרים תהלתו בין האומות וכה"א שירי לה' שיר חדש ספרו בגוים כבודו. [מדרש תהלים מזמור מד] [תורה שלמה יא] ואת-אתי אשר-שמתי בם, שמו בם דברי אותותי (תה' קה, כז), א"ר יהודה בר סימון שהיו המכות נרשמות בגופן באותיות, שנאמר ואת אותותי אשר שמתי בם. [מדרש תהלים מזמור קה ח-] ובהערות כתב ... אמר רבי יודן בר סימון שהיו המכות חקוקות על המטה בלשון נוטריקון דצ"ך עד"ש באח"ב, ומשה מביט בו איזה מכה ראייה לפרעה לבוא ומביאה, והיה המטה משואוי ממ' סאה, ושל סנפירון היה, והיה מכה בו, והמכות נרשמות בגופן. ומבואר שלגיסא אחת, אות מהמכה נרשם בגופן. ראה תו"ש בר' ד [ק"ט], מדרש על הפסוק וישם ה' לקין אות, שנרשם בזרועו אות אחת משמו.

תספר – תרסא בתפקיד שיעור של משקל המטה, ועוד תרסא בתפקיד בעל בחינה נעלה כי המטה מסנפירון שבמקום אחר נאמר שזה מכסא הכבוד. אפשר שאבן סנפירון היא מסוג י"ב אבני החושן שהן בעלות תכונה להעביר השפעת רוח הקודש אל הנביא או הכהן. ובס' מנחה בלולה אותותי אל תקרי אתתי, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, וכמו שההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם כך יהיה אחרית פרעה ועמו. ולזה תרגם אונקלוס אותותי הראשון (א.א) אתי שהוא תרגום של אותיות והב' (ב.ב) אותותי שהוא תרגום של אות.

ובן-בנתך – רביע, אפשר כי מרמז למדרש אל תקרי אתתי, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, תספר – תלישא-קטנה בתפקיד עקירה של פרעה ועמו מן העולם ולמען – פז, מעביר רעיון עקירת פרעה מן העולם בגלל שהתנגד לה' בפיו אל ההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם ולמען – פז, מעביר רעיון השבחה על עקירת פרעה לברכת הנסים [תורה שלמה ז] הערות] ובמדרש הגדול מביא שם אחרי זה [ולמען תספר באזני בנך ובן-בנתך] משנה (גמרא) דברכות נד. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

באזני בנך – קדמא ואולא, כעין מלמד, [תורה שלמה ז] הערות] ... ובלק"ט: פסוק זה למשה אמרו למען תספר בתורה להודיע לדורות. ובכתי' מדרש חפץ: ולמען תספר מכאן שחייב אדם לספר בשבח הקב"ה מן התורה כו'.

1.1.4 עד שדרשה בן זומא ... כל ימי חיך

בבלי סוטה מט,א

שמבזבזין דין אביהם לעתיד לבוא, אומרים לפניו: רבונו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן, למה הקהית שנייהם בם! אמר: ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של דוד - היו כל ישראל מוכרי רבב, שנאמר: שיתא ה' מורה להם. וא"ר אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של חבקוק - היו ב' תלמידי חכמים מתכסים בטלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים חייהו, אל תקרא בקרב שנים אלא בקרב שנים ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהן דברי תורה - ראויין לישרף באש, שנאמר: ויהי המה הולכים הלך ודבר והנה רכב אש וגו', טעמא דאיכא דיבור, הא ליכא דיבור - ראויין לישרף. וא"ר אילעא בר יברכיה: שני ת"ח הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה - אחד מת ואחד גולה, שנאמר: לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת, ואין דעת אלא תורה, שנאמר: נדמו עמי מבלי הדעת. אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל ת"ח העוסק בתורה מתוך הדחק - תפלתו נשמעת, שנאמר: כי עם בציון ישב בירושלים בכה לא תבכה חנון ויחנן לקול זעקך כשמעתו ענך, וכתוב בתריה: ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ. ר' אבהו אומר: משביעין אותו מזיו שכניה, שנאמר: והיו עיניך רואות את מוריך. ר' אחא בר חנינא אמר: אף אין הפרגוד ננעל בפניו, שנאמר: ולא יכנף עוד מוריך.

רשב"ג אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בהמ"ק אין וכו'. אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קלתו משל חבירו, שנאמר: בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר, הי בקר? אילמא בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי? אלא דחליף. ואלא עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ואיהא שמיא רבא דאגדתא, שנא': ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, הא יש סדרים - תופיע מאופל.

כ"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השמות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק - מגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; ספאא - שנוי משמעות, רבוי מתפסט; מרכא טפאא - יתור לרבות, סכל מקום; דרנא תביר טפאא - קבוצה עם הלכה שיהיה לפיטה; מרכא תביר טפאא - קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף - רב-מצב של הנוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 - סדרו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טבול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - הקש; השלישי: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט - יוצא מהענין; קדמא ואולא - מלמד) דרוש בפסוק כענין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה - תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה - תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז - דרוש מהפסוק רעיון לנטוא אחר בהלכה;

ולא ירד טל לברכה, וניטל טעם פירות וכו'. תניא, ר"ש בן אלעזר אומר: תהרה - בטלה טעם וריח, מעשר - ביטל שומן דגן. רב הונא אשכח תומרותא דחינוניתא, שקלה כרחה בסודריה. אתא רבה בריה, א"ל: מורחניא ריחא דחינוניתא, א"ל: בני, תהרה יש בך, יתבה ניהליה. אדהכי אתא אבא בריה, שקלה יתבה ניהליה, א"ל: בני, שמחת את לבי והקהיתה את שיני. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא אבני, רחמי דבני אבני דהוו ליה. רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה, כי גדל, א"ל: אשקין מיא, אמר לו: לאו בריך אנא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אנא.

מתני'. בפולמוס של אספסיינוס - גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס - גזרו על עטרות כלות, ושל אדם את בנו יוונית. בפולמוס האחרון - גזרו שלא תצא הכלה באפריון בתוך העיר; ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר. משמת ר"מ - בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי - בטלו השקדנים. משמת בן זומא - בטלו הדרשנים.

[רש"י בבלי סוטה מט,א]

הדרשנים - שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר (רבי אלעזר בן עזריה) לא זכיתי יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא (ברכות דף יב:).

הפסוק מובא לפני הדיון עליו ב-**[בבלי ברכות יב,ב]**

(דברים ראה טז,ז) לֹא-תֹאכַל עֵלְיֹךָ מִצְרֵיךָ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עֵלְיֹךָ מִצְרֵיךָ לָחֶם יָצִי

כִּי בַחפְזוֹן יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תְּזַכֵּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְּנִיף:

[בבלי ברכות יב,ב] משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר

יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: **(ד' ראה טז,ז) לְמַעַן תְּזַכֵּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**

יְמֵי תְּנִיף - הימים, כָּל יְמֵי תְּנִיף - הלילות; וחכמים אומרים: יְמֵי תְּנִיף - העולם הזה, כָּל - להביא לימות המשיח.

גמרא. תניא (הברייתא כאילו ממישיכה המשנה), אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו אתה אומר: לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. עד דרשת בן זומא הזכירו יציאת מצרים רק בשחרית בקריאת שמע, והיה אם שמוע, פרשת צצית. מדרשת בן זומא החלו להזכיר פרשת צצית גם בקריאת שמע בערבית. לרבנן בימות המשיח יזכירו יציאה משעבוד מלכויות ויציאת מצרים.

וחכמים אומרים: **יְמֵי תְּנִיף - העולם הזה,**

כָּל - מנוקד חולם חסר משמעו מקיף הכל ממש. לכן מסקנתם להביא לימות המשיח.

לרבנן כאילו אין טפחה כטעם מפסיק (לא פסקא טעמא) ולכן מסקנתם שהתוכן **כָּל יְמֵי תְּנִיף** לרבות לימות המשיח בנוסף על הזכרת הגאולה משעבוד מלכויות.

נסיון להסביר את רבנן עם טעמים

חכמים אומרים: **יְמֵי תְּנִיף - העולם הזה, כָּל** (טפחא א) כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **יְמֵי תְּנִיף - העולם הזה,** ואז כאשר **יְמֵי תְּנִיף** מצורפים למלת **כָּל** בא (ב) טפחא כרבו - להביא לימות המשיח שאז יזכירו גאולה משעבוד מלכויות וגם יציאת מצרים.

בן זומא **יְמֵי -** מרכא או בכינויה בנוסח עדות המזרח מאריך - מרחיקה את **תְּנִיף** לימות המשיח, טעם מלת **תְּנִיף -** סלוק, מגביל שלא יזכירו יציאת מצרים בימות המשיח,

לכן אם הזכרת יציאת מצרים היא רק בזמן עד ימות המשיח, יש לדרוש מלת **כָּל** כהכל ממש וע"י טעם טפחא בתפקיד שנוי משמעות, מלת **יְמֵי** משתנה משמעות זמן יום (כמו בבדיקת מראות צרעת) אל משמעות זמן מעט לעת היינו לרבות הזכרת יציאת מצרים בלילות של כל יום. ודרך אגב מלת **תְּנִיף** עולה בגי' זמ"א כעין רמו לבן זומא.

(ד' ראה טז,ז) כִּי בַחפְזוֹן יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תְּזַכֵּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְּנִיף: - ... רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן תבנית טעמים העשויה ללמד על ענין עצמתי מאד. לדרשת חז"ל עצמת הגאולה משעבוד מלכויות.

(ד' ראה טז,ז) כִּי בַחפְזוֹן יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תְּזַכֵּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְּנִיף: - ... רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן .

כל זוג רביע ... זקף-קטן עשוי ללמד על דבר סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. אחד מהם הוא דרשת בן זומא להזכרת יציאת מצרים בלילות.

(ד' ראה טז,ז) כִּי בַחפְזוֹן יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תְּזַכֵּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְּנִיף: - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, תבנית טעמים העשויה ללמד על הקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה. כגון גאולה משעבוד מלכויות שתהיה בחפזון, שתהיה מלווה בנסים כמו בגאולת מצרים.

(ד' ראה טז,ז) לְמַעַן תְּזַכֵּר - מונח רביע. בדיון ב-**[בבלי ברכות יב,ב]** המוליך אל ה-**משנה.** מזכירין יציאת מצרים בלילות. וגו', מוזכרות פרושות אהדות שבהן יש הזכרה של יציאת מצרים. והן לא נקבעו להאמר יחד עם קריאת שמע. ואז מגיע הדיון בפרשת צצית שמכילה ששה ענינים, יציאת מצרים ועוד חמישה ענינים אחרים ששלושה מהם הם אזהרות להמנע מדברים שהם נגד עקרונות אמונה שבפרשות שמע (נגד קבלת עול מלכות שמים), ו והיה אם שמוע (נגד קבלת עול מצוות). אפשר כי לכך מרמזת תבנית הטעמים של **(ד' ראה טז,ז) לְמַעַן תְּזַכֵּר** - מונח רביע, כעין לפחות ארבע ענינים שצריכים להיות בפרשה של הזכרת יציאת מצרים שנאמרת בקריאת שמע.

[בבלי ברכות יב,ב] פרשת צצית מפני מה קבעוה? אמר רבי יהודה בר חיביבא: מפני שיש בה חמשה (יש הגהה ששה) דברים: מצות יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה. בשלמא הני תלת - מפרשן; עול מצות - דכתיב: **(במ' שלח טו,ט) וְרַחֲמֵי אֱלֹהִים אִתּוֹ וְזָכַרְתָּם אֶת-פְּלִימְצוֹת ה';** צצית - דכתיב: **(במ' שלח טו,לח) וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֶת וגו',** יציאת מצרים - דכתיב: **(במ' שלח טו,מא) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וגומר,** אלא דעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה מנלן? - דתניא: **(במ' שלח טו,ט) אֲתָרִי לְבַבְכֶם -** זו מינות, וכן הוא אומר: **(תה' יד,א) (תה' נג,ב) אֲמַר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים, (במ' שלח טו,ט) אֲתָרִי עֵינַיְכֶם -** זה הרהור עבירה, שנאמר: **(שופטים יד,י) וַיֹּאמֶר שְׁמוּשָׁן אֶל-אֲבִיו אוֹתָהּ חֲחִלִּי כִּי-יְהִי יִשְׁרָהּ בְּעֵינַי; (במ' שלח טו,ט) אַתֶּם זֵאִים -** זה הרהור עבודה זרה, וכן הוא אומר: **(שופטים יד,י) וַיֹּאמֶר שְׁמוּשָׁן אֶל-אֲבִיו אוֹתָהּ חֲחִלִּי כִּי-יְהִי יִשְׁרָהּ בְּעֵינַי; (במ' שלח טו,ט) אַתֶּם זֵאִים -**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פסוק – מוציא מפסוק; מראש – מאריך; רבוי; דוגמ – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות; רבוי ממשעות; מרכא טפחא – תור
לרבות, מכל מקום; דוגמ תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ"ח פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גיש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר"י ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

חג, ויזנו אתרי הפעלים.

1.1.5 הכן שאינו יודע לשאול

(ההגדה) ו(הבן) שאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר (שם' בא יגח) והגדת לבנה בין היום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי

בצאתי ממצרים:

חובת הגדה לבן שאינו יודע לשאול. **(בשבילי ההגדה- הרב ש"ב ליברמן)** הסביר ע"פ אור החיים שלבנים השואלים (חכם, רשע, תם) עונים כל השנה. ע"פ רש"י דאיירי בבן שאינו יודע לשאול מדכתיב **(שם' בא יגח) והגדת לבנה** שהוא עצמו יגיד לו בלא שאלתו. מתוך חיוב ההגדה לבן שאינו יודע לשאול בליל ט"ו ניסן עם הדיון עם הבנים האחרים כל השנה, מביאה לחיוב ההגדה בליל ט"ו ניסן. בליל פסח כל בני ישראל במדרגה של בן שאינו יודע לשאול ועושה כמו שאביהם הקב"ה אומר.

1.1.6 יכול מראש חדש

בליל ט"ו ניסן מקיימים מצוות סעודה שבה בשר קרבן פסח, מצות ומרורים נמצאים ביחד והמצוה נלמדת מפסוקים אחדים:

(שם' בא יב) (ו) ותהי לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לתדשי הגה ושחטו אתו (את השנה או הגדי) **כל קהל עדת ישראל בין הערבים:**

(ח) ואכלו את הבשר בקולה הגה (ליל ט"ו ניסן, הבא אחרי בין הערבים של י"ד ניסן של השחיטה) **צליאש ומצות על-מרתים יאכלהו:**

מצוות אמירת ההגדה בליל ט"ו בניסן בשעת הסעודה נלמדת מ-**(שם' בא יגח) והגדת לבנה בין היום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:**

לכן מדוע מבררת **(ההגדה):** יכול **(שהקרבן קרבן הפסח, הסעודה וההגדה יהיו) מראש חדש, תלמוד לומר (שם' בא יגח) והגדת לבנה בין היום**

ההוא. אי **ביום ההוא** יכול מבעוד יום (בי"ד בניסן), תלמוד לומר **בעבור זה**. **בעבור זה**, לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. הפסח לא מוזכר. הסבר אחד שזה מתאים גם לעורכי סדר פסח וסעודה ללא קרבן פסח. להלן מוצע הסבר נוסף.

מה קשה ל-**(ההגדה)?** התוכן **(שם' בא יגח) ביום ההוא** מגביל ההגדה לליל ט"ו ניסן כאשר **בעבור זה** לפני המגידים. אבל תבנית הטעמים מרכא טפחא של **(שם' בא יגח) ביום ההוא** פועלת בתפקיד יתור לרבות. **(ההגדה)** מבררת מהו הרבוי.

(ההגדה) (א) האם לרבות את ראש חודש ניסן, ליל בריאת העולם לשיטת ר' יהושע, ליל מאמר ה' למשה (שם' בא יב) התדשי הגה לכם ראש הדשים ראשון הוא לכם לתדשי השנה: המצוה הראשונה של התורה ללא ספר בראשית, שממנה מתחיל משה ללמד לעם מצוות הפסח.

היום שממנו מונים את השנים בלוח העברי; כי מוזכר למשל ב-**[אוצר החכמה, אור תורה – תשמ"ט ר' כהן ישראל עורך, ע' 625]** מנהג קהלות צפון אפריקה לעשות כעין סעודה ב-לילה הראשון של חדש ניסן זכר לראש השנה הקדמון שהיה חל בניסן [ראה לקמן בשם 'ס' יוחסין] נקרא "ליל אל בסיסה" וגם "בסיסת אל מרקומה" ... זכר למשכן שנוסד בו ביום. ועל זה פרש"י **(שם' בא יגח)** יום שנטל עשר עטרות כמו ששינוי בסדר עולם, וכתב **[אוהב ישראל ע"פ אור החיים]** שבני ישראל היו במדרגה גדולה והעלו כל הניצוצות הקדושות להקדושה.

(ב) האם לרבות הגדה מבעוד יום, היינו בי"ד בניסן. ע"פ שיטת רבי יהודה בן בתירה **[בפרק קמא דזבחים]** המכשיר שחיטת פסח בשחרית י"ד, וגם לפי רבנן בשחיטה בין הערבים אפשר לקיים הגדה בלי סעודה כיוון שהפסח כבר נשחט.

לכך עונה **(ההגדה) בעבור זה** שתכין מאכלים ותאכלם כמו שעשו אבותינו במצרים **(שם' בא יגח) ביום ההוא** בליל הפסח (ליל ט"ו ניסן) בפשטות כמי שאינו יודע לשאול, וקיימו הנאמר ב-**(שם' בא יגח) ואכלו את הבשר בקולה הגה צליאש ומצות על-מרתים יאכלהו:**

מה מלמדות תבניות הטעמים של **(שם' בא יגח) ביום ההוא לאמר בעבור זה?**

התוכן **(שם' בא יגח) ביום ההוא** ממעט זמן הגדה אחר. אז מה באה תבנית הטעמים של **ביום ההוא** – מרכא טפחא (יתור) לרבות?

(א) רבוי חובת הגדה לבן שאינו יודע לשאול. [בשבילי ההגדה- הרב ש"ב ליברמן] הסביר ע"פ אור החיים שלבנים השואלים (חכם, רשע, תם) עונים כל השנה. ע"פ רש"י דאיירי בבן שאינו יודע לשאול מדכתיב והגדת לבנה שהוא עצמו יגיד לו בלא שאלתו.

(ב) אפשר כי הרבוי המרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא בא להזכיר סיבות אחדות להגדה דווקא ל-(שם' בא יגח) ביום ההוא** (א) ליל "ברית בין הבתרים" כמוזכר בשלב הבא בהגדה **(בר' לך טו יג) ויאמר לאבכם לדע תדע פיגרוו יתהו ורעה בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה:** פי **[רד"ק]** ... גרים בארץ לא להם עד תשלום ארבע מאות, מיום שיהיה לו זרע (טט: בט"ו ניסן), כי כן אמר לו כי גר יהיה זרעך, ועוד שלשים שנה מהיום, וכן היו במצרים עד ששלמו ת' שנים משנולד יצחק ול' שנה מיום שנראה לאברהם בכרית בין הבתרים (טט: בליל ט"ו ניסן) עד שנולד יצחק (טט: בט"ו ניסן).... הקב"ה מדייק רגעיו מעת לעת.**

(ב) זה ליל שימורים שהנפלאות שחלו בו נמנות בפיוטים שאינם חלק מן ההגדה אלא מצורפים להגדה. ומעיד עליהן שם א-ה-ו-ה במלת **ההוא שם הפלאים והקשור בין שמים וחארץ. ליל בשורת לידת יצחק, ליל ברכת יצחק ליעקב במקום עשו (והענינים המרוממים שבה)**

(ג) כאמור לעיל לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ע"פ **[ההגדה של האדמו"ר ממ"ש]**. רוצה לומר גם שאר המינים שבקערת הפסח. אפשר להסביר שאי הזכרת הפסח מתאימה גם לעורכי סדר פסח וסעודה ללא קרבן פסח.

(ד) להלן ההסבר הנוסף. בחטא אדם הראשון התערב הרע בטוב. מ"ליל ברית בין הבתרים" מתחיל תהליך "מרורים" להפריד הרע מן הטוב. בליל יציאת מצרים נשאר רק בני ישראל שדבקו בה' בעקבות שמונה מכות או אולי עד שהחלו למות במכת החושך. נשארה "המצה" המייצגת הטוב מופרדת מן "המרור" המייצג הרע או שמייצג זכרון תהליך הברור (בעזרת החתן שמואל הלל טייטלבוים הי"ו).

התבררה קומה שלימה של עם ישראל מופרדת מאומות העולם מוכנה לקבלת התורה ולשליחותה, שכל הבריאה תקבל עול מלכות שמים.

בעבור זה – מונח רביעי, לפחות ארבע, אלו מיני הדברים המונחים בקערת הפסח, שלוש מצות או שתיים (שיטת הגר"א), קרבן פסח, קרבן שלמי חגיגה, מרור, חרוסת, כרפס, חזרת ויש השמים מי מלח או חומץ לטיבול כחלק מן הקערה. והקערה עצמה. חרוסת וכרפס ומי מלח מהווים את חלק התמהת הילדים כדי לקיים "והגדת לבנך". בסה"כ עשרה מינים המרמזים בפנימיות הענין להצלה ממצרים ע"י

הקב"ה בהתקרבות עשר ספירות של עולם האצילות (האורות הנעלים של עולם אצילות) כמוסבר מעט להלן.

הערה: אם מפאת אונס לא נמצאים אינם מעכבים, ויוצא בהגדה ע"י שיאמר בליל ט"ו ניסן "פסח מצה מרור".

דוגמת ברכה **בעבור** סעודה בליל פסח מצאנו בפר' תולדת, יצחק מבקש להציל (לרומם) את עשו **בעבור** שיקיים מצוותו בפשטות ומציל את יעקב

(בר' תולדת כו,ד) ועשה לי מטעמים כאשר אתבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרם אמות:

(בר' תולדת כו,ט) ויאמר יעקב אליאביו אנכי עשוי בכרד עשיתי כאשר דברת אלי קים-גא שבה ואכלה מציתי בעבור תברכני נפשך: בעבור שתעשה מאמר (צווי אביך) גם בדבר הקל כמו הכנת סעודה עם מאכלים מסוימים בלילה מסוים (ואח"כ תשמע אם בכלל צריך להבין), אבינו הקב"ה קרוב אליך ונושא אותך בעולם. בחינת "ריח ניחוח" שצויתי ונעשה רצוני.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות; רבוי ממשותף; מרכא טפאא – יתור לרבית, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק י – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קפא – סדר קרימות; אולא = גרש = גרש"ס – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1.7 תלמוד לומר בעבור זה

שמות בא יג,ח: פסוק זה בפרשת קדש לי כל בכור, מהוה מעבר ממצוות עשיית פסח בחדש האביב של ארץ כנען אל מצוות הכללת פרשה זאת בתפילין.

[ה] והנה כי ביאורו ה' אל ארץ הפנעני והחתי והאמרי והחני והיבואי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ ונתת חלב ודבש ועבדת את-העבדה הזאת בחדש הזה: [ו] שבעת ימים תאכל מצות ובימים השביעי חג לה': [ז] מצות יאכל את שבעת הימים ולא-יגראח לך חמץ ולא-יגראח לך שאר בכל-גבלך:

[ח] והנדרת לבנד ביום ההוא לאמר

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

לאמר – דרוש מלה זאת כנוטריקון " לאו אמור" קיימת גם כאן ללמוד לאו מכלל עשה כלשהו בכתוב **בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: לאמר** – טעם אתנה תומך בהגבלת תוכן האמירה, כמו שמודגם קודם בהגדה בסיפור על רבותינו התנאים "מעשה ברבי אליעזר וגו' שהיו מסובים בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה וגו' ", ולא עסקו בנושאים אחרים.

(נערך ע"פ [אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, [הגדה של פסח]] [טור קפ, קפא, קפב]) (א) **לאמר** – דרשת לאו אמור, אפשר שבא ללמד על זמן החיוב של מצוות הגדת לבנד של ליל פסח היא משתחשך וללמד שבזמן אחר לא מקיימים חיוב המצווה המיוחדת של סיפור יציאת מצרים, אלא זה חלק ממצוות לימוד תורה. - **בשעה שפסח מצה ומרור מונחים לפניך**, היינו שראוי להיות מונחים, ולא שיהיו מונחים ממש, ובזמן שאין בית המקדש **בשעה שפסח ומרור מונחים לפניך**, או ראוי שיהיו מונחים.

המלים **בעבור זה** נדרשות ע"י רב אחא בר יעקב ע"י גזרה שווה המשווה ל- "בננו זה" בבן סורר ומורה להצבעה על הפסח, מצה ומרור וגם לפטור סומא מהגדת ההגדה כי אינו יכול לייחד - להורות באצבע על המצה ומרור כהוראת המלים **בעבור זה** ... ורב ששת ורב יוסף חולקים, ואף שהיו סומים היו קוראים את ההגדה להוציא את הרבים, ואינם סוברים גזרה שוה זו, לפי ש-**בעבור זה** האמור כאן אינו מיותר, ופירושו בעבור מצה ומרור, שלכך אני אוכל מצה ומרור, זכר למה שעשו לי בצאתי ממצרים (ע"כ ע"פ האנצ' התל')

רש"י עה"ת (ה) ... את-העבדה הזאת - של פסח. והלא כבר נאמר למעלה (שמ' בא יב,ב) "והיה כי תבאו אל הארץ" וגו', למה חזר ושנא? כשביל דבר שנתחדש בה: בפרשה ראשונה נאמר בה (שמ' בא יב,ב) **והנה כי-יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם:** - בכך רשע הכתוב מדבר, שהוציא עצמו מן הכלל (ראה **מכיל' בא פסחא יז**); וכאן **והנדרת לבנד (יג,ח)** - בכך שאינו יודע לשאל, והכתוב מלמדך, שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכים את הלב (ראה **שבת פז,א**). (ח) **בעבור זה - בעבור שאקיים מצותיו**, כגון פסח ומצה ומרור הללו (ראה **מכיל' בא פסחא יז**). **עשה ה' לי** - רמז תשובה לבן רשע, לומר לו: **עשה ה' לי**, ולא לך; אילו היית שם, לא היית כְּדִי לִיגָאל (ראה **שם**).

נתבונן בשני המקראות **והנדרת לבנד** – מונח זקף-קטן, **עשה ה' לי** – מהפך פשטא זקף-קטן, אפשר כי כל זקף-קטן מלמד על שני בנים. הבן החכם והבן התם השואלים ללמוד, הבן שאינו יודע לשאול והבן הרשע שאינו רוצה לשאול ללמוד אלא שואל להקניט. ע"פ פ' רש"י **עשה ה'** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשרו בהתיחסות למלת **לי** זקף-קטן, לרמז לשני בנים ודורש גאולה לאחד ודורש שלילת גאולה לשני, **לי** ולא לך; שהמקיים הקשר לקב"ה נגאל וזה שאינו מקיים הקשר לקב"ה אינו ראוי להיגאל.

והנדרת לבנד – למאן דאמר שיש בן חמישי שאינו מגיע כלל לסדר, אפשר כי מרומז בטעם מונח של **והנדרת** בתפקיד רבוי בלשון נופל על לשון מונח במונח והוא בהעלם ידיעה על אמנות ה' בכלל וחייב הגדה בפרט.

הקשר היומי עם הקב"ה מתבטא בהנחת תפילין שהכתוב (שמ' בא יג,ח) **בעבור זה** הוא חלק ממצוות תפילין כמצווה בפר' **קדש לי כל בכור**. מבחינה זאת אפשר כי תבנית הטעמים **בעבור זה** – מונח רביעי, מרמזת לשתי רביעיות של פרשיות תפילין, ארבע פרשיות של יד וארבע פרשיות של ראש. רש"י פירש פסוק (יג,ח) ע"פ המכילתא כדוגמא לקיום מצוות וקשר לה' (ח) **בעבור זה - בעבור שאקיים מצותיו**, כגון פסח ומצה ומרור הללו (ראה **מכיל' בא פסחא יז**). אלו מצוות של פעם בשנה ותבנית הטעמים מרמזת לעשרה מינים שבקערת הפסח.

לימוד בדרך פנימיות התורה. נערך בעזרת רב א"מ אייזן נר"ו עשרה מינים שבקערת הפסח מרמזים בפנימיות הענין להצלה ממצרים ע"י הקב"ה בהתקרבות עשר ספירות של עולם האצילות (האורות הנעלים של עולם אצילות) והם מתחלקים לחמש או שש קבוצות. אפשר כי הסיבה הפנימית לחיוב ההגדה של יציאת מצרים בליל טו ניסן מרומז בס"ת **והנדרת לבנד ביום ההוא לאמר** – ת' כ' מ' א' ר' = **כת"ר א"ם**, המרמז לחיבור (יחוד) מלא בין כל העולמות הרוחניים שבעולם האצילות כפי המוסבר.

ונקדים להסבר ענין השורש של כת"ר של עולם האצילות שהוא עולם של תיקון וכלים לתיקון היוצא (אפיק) מעולם אדם קדמון שבו האורות עצומים והכלים מעטים.

בעבור זה – מרכב באותיות **פע-ו-עב** אפשר כי מרמז לשם הוי"ה במלוי יו"ד שהוא שם ע"ב **פע-ו-עב** מרמז ללצירוף ע"ב דע"ב השייך לעולם הנקרא אדם קדמון (א"ק) שלא מדובר בזה כי הוא צירוף נעלה ביותר ונסתר מאיתנו. בתורת הסוד מדובר החל מהצירוף ע"ב דס"ג בא"ק שהוא מקור לטעמי המקרא. יש לומר כי יש ארבעה צירופים בשם הוי"ה והם מקור הטעמים בארבעה שלבים א – צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת עי"ן (או עיני"ם) מרמז לצירוף ע"ב דע"ב דס"ג מלמד על אורות עיניים עצמיים הבאים קודם לצירופי שמות הוי"ה שהם מקור לטעמים (הצירוף עי"ן לא מוכר לי) ב – צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת אז"ן (גי' ס"ג פחות בגי' האות ה' עולה נ"ח), המבטא ענין של שם בצירוף ס"ג (של) דע"ב דס"ג, ג – צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת אז"ן (גי' ס"ג פחות בגי' האות ה' עולה נ"ח), המבטא ענין של שם בצירוף ס"ג (של) דע"ב דס"ג, ג.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, ככל מקובל; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד; נדרש: פסוק ו – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדפא – סדר קדימות; אולא = גיש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

שהוא מקור טעמים עליונים וזה ענין נשמה,

- ג – צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת חוט"ם (גי' ס"ג) המבטא ענין של שם בצירוף מ"ה (של) דע"ב דס"ג, שהוא מקור טעמים אמציעים וזה ענין רוח, אפשר כי מרומז בפסוק (בר' נח זכב) **כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפֵּי מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַיָּה מֵאֵת:**
- ד - צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת פ"ה (גי' ס"ג ועוד כ"ב אותיות) המבטא ענין של שם בצירוף ב"ן (של) דע"ב דס"ג, שהוא מקור טעמים תחתונים וזה ענין נפש.

הצירופים האלו באדם קדמון (א"ק) הם השרשים מהם יוצאים חמשה פרצופים דאצילות שבחלוקה שונה מעט הם ששה (אפשר כי מרומזים באות ו"ו במלת **בַּעֲבוּר**), וכמו-כן **בַּעֲבוּר זָה**, – מונח רביעי, בתפקיד לפחות ארבע, מרמז לחמשה או ששה פרצופים. ענין היציאה מרומז בגי' המלים **בַּעֲבוּר זָה** (בשם בתי ש"ב הי"ו) בעבו"ר ז"ה גי' רצ"ב העולה האפיקומ"ן במשמעות יציאה. ששה פרצופים דאצילות הם:

- כתר ובו (א) עתיק יומין (ע"ה) הנקרא גם עתיקא קדישא (ע"ק) המרמז לפנימיות כת"ר וענין עונג,
- (ב) אריך אנפין (א"א) המרמז לחיצוניות כת"ר וענין של רצון
- או"א ובו (א) אבא – חכמה, (ב) אמא – בינה
- זכר ונוקבא (זו"ן) כעין בנים לאבא ואמא המרומזים במלת **לְבַנְיָהּ** ובטעם זקף-קטן המרמז לשניים (א) זעיר אנפין (ז"א) ואלו שש המידות חסד, גבורה, תפארת (רחמים), נצח, הוד, יסוד (ב) מלכות
- או נסביר כי **וְהַנְּדָתָ לְבַנְיָהּ** – טעם זקף-קטן מרמז לאבא ואמא, **עֲשֵׂה ה' לִי** – טעם זקף-קטן מרמז לכעין בנים זכר ונוקבא (זו"ן)

ששה הפרצופים העיקריים מתחלקים ליי"ב פרצופים דאצילות המרומזים בגי' מלה ז"ה מהמלים **בַּעֲבוּר זָה** – ז"ה גי' י"ב פרצופים דאצילות והם פירוט החמשה (הששה) פרצופים הכלליים דאצילות. ובכל אחד מהם יש בחינת זכר ובחינת נקבה ולכן י"ב פרצופים דאצילות

בפסוק (שם' בא יגט), **וְהָיָה לָךְ לְאֹת עֲלִיָּדָךְ וְלִזְכָּרוֹן בְּיַד עֲלִיָּדָךְ לְמַעַן תִּהְיֶה תִּזְכָּר וְלִזְכָּרְךָ ה' מִמְּצָרֶיךָ:** ישראל מצווים לרשום היחוד הנעלה של עולמות עליונים ותחתונים שבליל פסח בשתי רביעיות של ארבע פרשיות התפילין של ראש ושל יד (שם' בא יגט), **וְהָיָה לָךְ לְאֹת עֲלִיָּדָךְ** (רביעי – בתפקיד ארבע) **וְלִזְכָּרוֹן בְּיַד עֲלִיָּדָךְ לְמַעַן** (רביעי – בתפקיד ארבע). בהנחת תפילין מביאים להתעוררות מדלתתא דלמעלה, ומעוררים שוב התעוררות מדלמעלה לדלתתא אל המניח ובאמצעותו אל כלל ישראל באופן הנעלה כמו בליל פסח.

הבהרה: הגלוי הנעלה בא-לקות משמעו א-לקות בפחות הסתר אבל אין זה א-לקות בעצמותו ומהותו

בליל פסח מצווים ישראל לשמוח ולעסוק בסיפור היציאה (אפיקומן) ממצרים ובהל"ל ליל"ה לעורר יחוד עולמות עליונים ותחתונים המרומז כך:
 (א) בר"ת **וְהַנְּדָתָ לְבַנְיָהּ בְּיָוֵם הַהוּא לְאִמָּר** – ו' ל' ב' ה' ל' = ובהל"ל
 (ב) (בשם הרב א"מ פערל הי"ו) מלת ליל"ה מרומזת בגימטריה ר"ת **וְהַנְּדָתָ לְבַנְיָהּ בְּיָוֵם הַהוּא לְאִמָּר בַּעֲבוּר** – ו' ל' ב' ה' ל' ב' = ב"ו בהל"ל = גי' ע"ה = גי' ליל"ה

ובהל"ל ליל"ה של פסח מלווים את היחוד של עולמות עליונים ותחתונים וב-האפיקומ"ן גי' רצ"ו מעוררים את הגאולה הצפונה גי' רצ"ו (ע"פ השפת אמת) (בשם בתי ש"ב הי"ו) ובהל"ל גי' ע"ג = גי' ראשי תבות ג"ן ע"ד

יצחק שאול אוילברט נר"ו בשם הרב יצחק דוד אלתר הי"ו נאמר ב-**בבלי יומא כב**, קול גלגל חמה – ס"ת הל"ל, קול המונה של רומי – ס"ת ליל"ה, פירש **רבינו בחיי** החמה בהילוכה אומרת שירה – הל"ל מתמיד לה' לעומתה רומי מגבירה חשכת ליל"ה

בבלי מגילה יז, א מלמד שאין אומרים הלל בלילה, (ואפשר כי לכן) נדרש ב-**זוהר** כי לילה של יציאת מצרים נהפך ליום, לכן אומרים הלל, ו-**אור החיים** למד על **וְהַנְּדָתָ לְבַנְיָהּ** שיש להדגיש כי הלילה נהפך ליום. יש האומרים שהחל להאיר בחצות עם מכת בכורות, החיד"א אומר שהחל להאיר מתחילת הלילה, הראשון יתמוך בדעת ר' אליעזר ש-**שם' בא יגט**, **וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר** שזה עד חצות כי אז החל להאיר, ותוס' ברכות ט, א? מתרץ אחרת. **(שם' בא יגט)** **וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְהַנְּתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:**

1.1.8 מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

משבררנו מטרת ההגדה ללמד על הפרדת הטוב מן הרע אפשר להבין את ההמשך של ההגדה המספר מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, היינו כיצד קרה שהרע היה מעורב בטוב של בני ישראל.
(ההגדה) מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו. ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. שנאמר **(יהושע כד, ב-ד)**
(ב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנְּהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תִּרְחַ אֲבִי אֲבָרָם וְאֲבִי נָחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
(ג) וְאַתֶּם אֲתֵּ-אֲבִיכֶם אֲתֵּ-אֲבָרָם מֵעֵבֶר הַנְּהָר וְאֹלֶךְ אוֹתוֹ (ההתהלכות קנתה לו את הארץ מכת עצמו ולא רק מכת ההבטחה שתהיה לזרעו) בְּכָל-אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַרְבַּע אֲתֵּ-זָרְעוֹ וְאֶתְּ-לוֹ אֲתֵּ-יַעֲקֹב:
(ד) וְאֶתְּ-לִצְטָק אֲתֵּ-עֲשָׂו וְאֶתְּ-עֲשָׂו וְאֶתְּ-לְעֵשָׂו אֲתֵּ-הָרָ שְׁעִיר לְרִשָׁת אוֹתוֹ וַיַּעֲקֹב וַיִּבְנֵי יָרְדוֹ מִצְרָיִם:

(יהושע כד, ג) וְאַתֶּם – תלשא, בלימוד לכתוב לפניו, בלימוד לכתוב אחריה. תלשא – בתפקיד עקירה מעבודה זרה לקדש כנאמר ב-(בר' וירא כג)** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעַו אֲתֵּי אֱלֹהִים מִבֵּית אֲבִי,**

(יהושע כד, ג) וְאַתֶּם – תלשא, בתפקיד שיעור בכתוב לפניו, כגון עשרה דורות מאדם עד נח, עשרה דורות מנח עד אברהם, שהקב"ה ברא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השטרות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-גדול ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

את העולם בשביל אברהם כמרומוז ב-() אלה תלדת השמים והארץ בהבראם אותיות באברהם.

[משנה אבות פ"ה,מ"ב]

[*] עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול עשרה דורות מנח עד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם:

(הושע כד, 2) אָאָחָה – תלשא, בתפקיד שיעור בכתוב המוטעם, כגון

[משנה אבות פ"ה,מ"ג] [*] עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד ככולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

אָתְּאָבְרָהָם אָתְּאָבְרָהָם – מקף מהפך מקף פשטא, כל מקף מברר מצב אחד מדברים אחרים, מהפך פשטא במצבים המבוררים מוציא מפשוטו של הכתוב.

[רש"י יהושע כד (ג)] וארבה את זרעו - חסר ה"א כמה מריבות ונסיונות עשיתי עמו עד שלא נתתי לו זרע:

[מלב"ם יהושע כד (ב)] השאלות (ב - ד) מה רצה בפתיחה הזאת, ובמה שתרח היה אבי נחור, ובמה שהרבה את זרעו של אברהם שהוא שהוליד את ישמעאל אין זה מעלה, וכן לא במה שיצחק הוליד את עשו?:

כה אמר ה'. מאדם עד אברהם היה הסגולה והענין האלקי רק ביחידים והיו הם כלב ופרי ויתר בני אדם כקליפות, ומעת זרח שמש צדקו של אברהם רצה ה' שיחול הענין האלקי על רבים, שהם השבטים ואחריהם שבעים נפש ואחריהם אומה שלמה אשר פנים בפנים דבר ה' עמהם, ועי"כ הוצרכו האבות ובניהם לכמה צרופים ונסיונות שיזדככו השמרים ויסירו הקליפות ויהיה הכל לב ופרי ושמן מובחר, וכמו שכתב הכוזרי באורך. וזה מבאר פה, אמר להם, הנה אבותיכם לא היו ראויים אל הענין האלקי, לא מצד מקומם, כי בעבר הנהר ישבו אבותיכם, והמקום המוצלח אל שיעשו ענבים ופרי קדש הלולים הוא רק הארץ הקדושה. לא מצד יחוסם ומחצבם, כי תרח היה אבי אברהם ואבי נחור, והיה אברהם מוקף בחוחים בין מצדו מנחור ובין מראשו מתרח. ולא מצד הכנתם, כי עבדו אלהים אחרים:

[מלב"ם] (הושע כד, 2) אָאָחָה – תלשא, מבאר ראשונה ההשתדלות שעשה להכניס אל הענין האלקי מצד מקומם (נגד מ"ש בעבר הנהר ישבו), שכמו שבעל הגן כאשר יראה נטע נעמן נטוע במקום רזה ובית אבנים יחזה, אז יקחהו ממקומו וישתלהו בקרן בן שמן, כן לקחתי את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, מקום הראוי להשגחה ונבואה, וגם בהליכתו בכל הארץ נתנסה ונצרך בכור הנסיונות ונבחן. ועל הענין השני שהוא שיזדכך מצד שרשו ויחוסו (נגד מ"ש תרח אבי אברהם), זאת עשיתי וארבה את זרעו, שעיי"כ נזדקקו השמרים והפסולת בישמעאל ויצא יצחק זהב נקי. וז"ש ואתן לו את יצחק, שיצחק היה מיוחד לו פרי קדש הלולים. והנה גם ביצחק היו קצת סיגים ונזדקקו ע"י עשו, וז"ש:

[מלב"ם] (הושע כד, 7) ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו. ובוה שאב עשו כל הזוהמא. ולכן ואתן לעשו את הר שעיר, המיוחס לחלקו:

ויעקב ובניו. שהם היו מוכנים מעתה אל הענין הגדול, רק שהיה צריך צירוף בענין השלישי הנ"ל והוא שיהיו ראויים לזה ע"י הכנתם (נגד מ"ש ויעבדו אלהים אחרים), הם ירדו מצרים, שהיא היתה כור הברזל לזכך חומרם ע"י קושי השעבוד, ובוה הוכנו שיהיו עם ה' שמעתה לא תשרה השכינה על יחידים רק על המונים רבים, ולא לפרקים רק בתמידות:

(הושע כד, 2) אָאָחָה – תלשא, בלימוד לכתוב לפניה, בלימוד לכתוב אחריה. תלשא – בתפקיד עקירה מעבודה זרה לקדש כנאמר ב-(בר' וירא כ"ג) וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעַוְּ אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי, (א) עקירה מע"ז (ב) החזרת השכינה מרקיע שביעי לרקיע ששי, כפותחת תהליך חזרת השכינה לארץ במתן תורה. כנלמד מ-(בראשית וירא כ"ג)

בראשית וירא כ"ג: וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעַוְּ אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי

וְאָמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי

אֵל כָּל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נִבְּאָ שָׁמָּה אֲמַרְי-לִי אָחִי הוּא:

ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א) כל השמות הכתובים באבינו אברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעַוְּ אֱלֹהִים

אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי ויש אומרים אף הוא קודש שאילולי אלהים כבר התעו אותו

ע"פ האופן הראשון ב- ירושלמי מגילה פ"א ה"ט נחור ותרח, סבו ואביו של אברהם אבינו היו עובדי עבודה זרה ולפי דעות אחדות אברהם אבינו רק בגיל 48 ואף יותר הכיר בבוא עולם ואז ע"פ האופן השני בירושלמי וע"פ רש"י המפנה לתרגום אונקלוס על הפסוק: 'והוה כד טעו עממיא בתר עובדי ידהון יתי קריב ה' לדחליה' [ויהי כאשר טעו העמים אחרי עבודת ידיהם (עבודה זרה), אותי קירב ה' ליראתו]. עשו אברהם אבינו ושרה אמנו התיקון הראשון של הורדת השכינה לתחתונים כמרומוז בטעמי פְּאֲשֶׁר הִתְעַוְּ אֱלֹהִי – דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון לקילקול חטאי אדם הראשון והדורות שאחריו, תיקון כח המתאווה לקדושה. ראה בהמשך אנוס ע"פ הדיבור. ובעקבות הירידה למצרים היו מבני ישראל שתעו אחרי עבודה זרה כדאיתא ב-שמות רבה (וילנא) פרשה כא סימן ז ... ד"א מה תצעק אלי, ... כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים עמד סמאל המלאך לקטרג אותן אמר לפני הקב"ה רבש"ע עד עכשיו היו אלו עובדים עבודת כוכבים ואתה קורע להם את היסוד.

1.1.9 ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

בראשית לך-לך טו,יד: וְגַם אֶת-הַנְּוִי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן בֵּן אֲנֹכִי וְאֲחֵרֵי-בֶן יִצְחָר בְּרַכְשׁ נְדוּל:

שולחן ערוך הרב – ג – ג-ד (אר"ח ג-ד) האדמו"ר שניאור זלמן מלאדי, וכן הגדה של פסח עם ליקוטי הטעמים והמנהגים, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן וְאֲחֵרֵי-בֶן יִצְחָר שאל ר' ייסא זעירא דמן חבריא מרשב"י האי דקב"ה מדכר להו לישראל בכל אתר ואתר הוצאתין

מארץ מצרים מאי רבותא אוליף הכא, תנאה שלים הוא ואחייב יצאו. א"ל תא חזי ברי קב"ה לא אתני עם אברהם אלא דיפיך ית

ישראל מן גלותא דמצרים ולא מיד שעבודא דדחלא אחרא. ישראל במצרים הוו שראן תחות מ"ט חילי דמסאבותא וקב"ה אפיק

יתהון, וְעוֹבֵד דְאֵעִיל יתהון במ"ט תרעי דסוכלתנו לקבליהון (שערי בינה כנגדם). ובגין כך תשכח באורייתא חמשין זמנין יצ"מ. ודא

איהו דאנן מנן להו מיו"ט דפסחא יומי ושבועי כי בכל יומא אפיק לן מחילא דמסאבו ואעיל לן בחילא דדכיו. (זהר חדש ר"פ יתרו

בקיצור לשון. ועיין בת"ז תל"ב). מ"מ נ' פעמים שהוזכרה יצ"מ בתורה - ראה פרדס להרמ"ק שער השערים בתחלתו.

וְאֲחֵרֵי-בֶן יִצְחָר - מרכא טפא, יתור לרבות על השיחרור מגלות מצרים עוד שיחרור משיעבוד לעבודה זרה שלא הובטח לאברהם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גרשי"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "1: ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בְּרַכְשׁ נְדוּל – מרכא סלוק, רבוי והגבלה. וההסבר יהיה למפרע **נְדוּל** – סלוק, הגביל את כוחות הטומאה לבל יהיו בישראל, וריבה **בְּרַכְשׁ** – מרכא, בתפקיד רבוי, שהקב"ה הביא את ישראל במ"ט שערי בינה – כוחות טהרה וקדושה, ומכך הגיעו לחמשים שערי בינה.
וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם – גי' כת"ר נ' – תיקון כח התאוה לקדושה, גם אם הכוונה לטוב יש לעבור כל השלבים ללא קיצורי דרך, כמו במעבר ממ"ט כוחות – שערי טומאה למ"ט שערי בינה, ורק אז להיכנס בשער הבינה החמשים.

אוצר החכמה – תורת מנחם (תשי"ח ב): האדמ"ר מ"מ שניאורסון זצ"ל ז"ע ע' 195
 ... והנה בסדר עשיית הפרה כתיב והזה אל נכח פני אהל מועד, כי, הים הוא פנימיות הנפש והוי הפנימיות היא כשלימות בכל אחד ואחד, וכמ"ש בתנאי שגם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' וכתובת בל ידה ממנו נדה ולכן נאמר והזה אל נכח פני אוהל מועד פני דייקא. ואח"כ הוא ענין שריפת הפרה שנעשית לאפר, דהנה, ישנו עצם הדבר שהוא האפר, וישנו ציור הדבר, ובשריפה נאבד הצורה ונשאר העצם, וכמו"כ גם ברוחניות שישנו כח המתאוה וישנו הציור הרע, ומה שצריך לאבד הוא רק הציור הרע, אבל עצם כח המתאוה אפשר לתקנו, שהרי עצם ענין כח המתאוה והתענוג ורשורו הוא בקדושה (כנ"ל), עד בחי' לפני הוי', **אלא שאח"כ נשתלשל התענוג ונצטייר ונעשה מורכב בעיני קדושה, ועד שבריבוי השתלשלות וצמצומים נעשה מצויר ומורכב בעיני רע**, ולכן כאשר שורפים ומאבדים את הציור, אזי בכח האפר להתתקן ולהטהר כו' ואדרבה מיני' ובי' אבא לשד' בי' נרגא, ולכן התיקון הוא דוקא עי"ז **שכח המתאוה נהפך לקדושה**. ואח"כ כתיב נתן עליו מים חיים, דהנה נתבאר לעיל שבענין הקרבת צ"ל העלאה ואח"כ המשכה, ולפי אופן ההעלאה כן היא המשכה. וכיון שההעלאה דפרה אדומה היא מלמטה מטה מעיני חוץ הרי מובן שגם ההמשכה היא מלמעלה מעלה וזהו מ"ש נתן עליו מים חיים דהנה מים חיים הם מי מעין שבאים מן התהום וגו'
וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם – דרגא מונח רביעי, גי' המלים = 50 + 620 = 670 כת"ר מצוות ו-1' שערי בינה.
 המלים **תֵאָדָה-הוּא** הא הדגמה של **נשתלשל התענוג ונצטייר ונעשה מורכב בעיני קדושה**, ההרכבה בעיני קדושה מתבטאה בשילוב שם אהו"ה בתוך התוכן בזה על זה כמוסבר אותיות **אָדָה-הוּא** הם שם א-ה-ו-ה וכן אותיות **הוּא-הוּא** הם שם א-ה-ו-ה.
ועד שבריבוי השתלשלות וצמצומים נעשה מצויר ומורכב בעיני רע וזהו **תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם**.
הוּא לְעֵינַיִם מונח רביעי, עשוי לבטא ארבע מדרגות כלליות כגון חכמה בינה מידות לבושיין ובינה אין ספור מדרגות משנה.

1.1.10 יורד מצרימה – אנוס על פי הדבור
 כברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים. ויעקב אבינו היה אנוס על פי הדבור לרדת למצרים כדי שהוא וצאצאיו ימישכו לפעול להורדת השכינה לארץ.
 וזה לשון מדרש **בראשית רבה פר' בראשית**:
(ח) וישמענו את קול יי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הלוחך לקול, הלוחך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלך ותיהלך את קול (ט שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לששי, מצריים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקין אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה **והורידו אותה לארץ**, אברהם משביעי לששי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשני, עמרם הוריד משני לראשון, משה הורידה למטה,
 כתב האדמ"ר **מ"מ שניאורסון זצ"ל ז"ע שיחות קודש תשכ"ט** שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיות העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק ההעלם וההסתר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.
 ברוב הפסוקים הנוגעים בענין מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביעי** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועיני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן מוצגים:
(א) המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון.
בראשית ג ו: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם - דרגא מונח רביעי, תענועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

(ב) המופע המרמז על התיקון השביעי, חזרת השכינה לארץ ע"י משה רבנו שאורו החל להפציע דווקא בביתו של פרעה שהיה דרגת הטומאה הגדולה ביותר במצרים.
שמות ב,ט: וַתֵּאָמֶר לָהּ בַת-פַּרְעֹה – דרגא מונח רביעי, התיקון השביעי הורדת השכינה לארץ.
וַתֵּאָמֶר לָהּ בַת-פַּרְעֹה הֲלִיכִי אֶת-הַגִּלְד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ לִי וְנָאֲנִי אֶתֶּן אֶת-שִׁכְרֶךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַגִּלְד וַתִּינִקְהוּ:

ואחרי שירדה השכינה לארץ במתן תורה חטאו בעגל מהחטאים בידי אומות העולם ומהערב רב שיצא עמם. ועל כך נאמר ב-
שיר השירים ב,ז: עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים
סֵבֶ דְּמַה-לָּךְ דּוֹדִי לְצַבִּי אֲוֹ לְעַפְרַי הָאֵילִים עַל-הַרִי בְּתָר: ס
שיר השירים ד,ו: עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים
אֲלֶיךָ לִי אֶל-תֵּר הַמּוֹר וְאֶל-גִּבְעַת הַלְּבָנוֹה:
ביאור הגר"א שיר השירים ב,ז

עד שיפוח היום. פירוש, משום שאמר לה **הנצינים נראו בארץ** שהוא בכושרות חודש כשר כו' (**מכילתא שמות יג,ד**). זהו עד אייר, אבל אחר כך בעת שגבר חום היום היינו בעת שעשו את העגל, ואז **ונסו הצללים**. הם ענני כבוד שהיו כצללים לישראל. ואמר לה הקב"ה (**שמות כז תשא לג,ג**): **כי לא אעלה בקרבך**, ואז היתה מדת הדין מתוחה וידעה שאי אפשר בשום אופן שיהיה עמה, ויראה אולי יבחר לו אומה אחרת, ואז אמרו ישראל להקב"ה: **סֵבֶ דְּמַה-לָּךְ דּוֹדִי לְצַבִּי אֲוֹ לְעַפְרַי הָאֵילִים עַל-הַרִי בְּתָר**: ביאורו, שתרוץ על הרי בתר שהם הרים גבוהים וחדים מאד ואין שם ישוב כלל, וכונתם שיזכור להם ברית בין הבתרים, כי על פי הדבור כברית בין הבתרים היו אנוסים לרדת לארץ לא להם ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטאים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראש = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי ממשותף; מרכא ספקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שזה לפי פירוש; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעם, בד"כ מצב
אחד נדרש | סדור שנתקל, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק ריבון לנשוא אחר בהלכה;

1.1.11 מכת ערוב

**שמות וארא ח,כה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתַרְתִּי אֶל-ה' וְסָר הָעֲרֹב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחָרָה
לְךָ אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֻעָה הַתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְזִבְחָתְךָ לְה':**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתַרְתִּי אֶל-ה' וְסָר הָעֲרֹב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחָרָה

- רביע ... זקא-קטן ... רביע – אפשר כי שייך לבטוי עצמתי מתבנית שלוש זקא-קטן בין שני קיסרים. וְהִעֲתַרְתִּי – זוהי תפילה חזקה
- הֲנֵה – משמעו חידוש, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו

שכל טוב (בובר) שמות פרשת וארא פרק ח

כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ. פרעה אמר לו אנכי ומשה אמר לו אֲנֹכִי, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו. ומעין אלו הדברים אמרין במסכת ביצה באחד מתלמידי שמאי שאמר לתלמיד א' של הילל מאי זו סמיכה, והאי אהדר ל' מאי זו שתיקה, ואמר אב"י ש"מ האי צורבא מדרבנן לא ליהדר מילתא לחבריה טפי ממאי דאמר ליה, דאיהו אמר ליה מה זו סמיכה, והוא אהדר ליה מה זו שתיקה: וְהִעֲתַרְתִּי אֶל-ה'. כבר פרשתי ענין עתר בויעתר יצחק לה' (בראשית כה כא): וסר הערוב מפרעה. גדולה היא למלכי מצרים לקראותם פרעה: **מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ.** אבל לא מן הגבולין: **מִחָרָה.** זה היה ביום הששי למשלחת הערוב: **לְךָ אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֻעָה הַתֵּל** (בי). כלומר להתל, והיא לישנא קלילא, עיקר מלת התל לשון שקר וצחוק, כגון הנה התלת בי ותדבר אלי כזבים (שופטים טז ט), וכגון ויהתל בהם אליהו (מ"א יח כז), ותרגם יונתן בן עוזיאל וחייד בהון אליהו, וכמו אם כהתל באנוש תהתלו בו (איוב יג ט), חזו מהתלות (ישע"י ל ט), וכל דומיהן:
- או רביע ... זקא-קטן כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. וע"פ רמב"ן כוונת משה הייתה שיסור הערוב מחר, אבל ה' הסירו מיד חי ולא בצפרדעים מת. לא נשאר למצרים תועלת כלשהי מהערוב. ולפי הבנה בפ' רבינו בחיי במכת הצפרדעים, יש לומר שכדי שפרעה לא יחשוב כי הכל פועל רק למחר, ה' הסירו מיד.

מדרש נחומא (ורשא) פרשת וארא סימן יד ערוב למה שהיו המצרים אומרים לישראל צאו הביאו לנו דובים ואריות כדי להיות מצירין בהם לפיכך הביא הקדוש ברוך הוא עליהן חיות מעורבות שנאמר ויבא ערוב כבד, דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר מיני צרעין ויתושיין ונראין דבריו של רבי יהודה בצפרדעים כתיב ויצברו אותם חמרים, ובערוב כתיב ויעש ה' כדבר משה, ויסר הערוב, צפרדעים שלא היה בהן הנאה מתו והסירחו מצרים, ערוב שהיה הנאה בעורותיהן לא נשאר עד אחד, שאלו היו צרעין ויתושיין היה להן שימותו ויסירחו במצרים,

ר' חיים פלטיאל שמות וארא ח,כו וַיִּסָּר הָעֲרֹב. וא"ת למה לא מתו כמו גבי צפרדעים, וי"ל דצפרדעים נבראו לכך והיה בהם הרבה יותר מדאי דכתיב ושרץ היאור צפרדעים, א"כ כשהלכו הוצרכו להרוג הצפרדעים אבל הערוב לא נבראו לכך אלא ששלחם ממקום חנייתם למצרים וכשנפסקה המכה אז חזרו למקומם, א"נ שלא יחנו מן העורות.
וא"ת גבי ערוב אמאי לא קרא פרעה לחרטומים לעשות כן כמו שעשה בשאר מכות, ואין לומר מאחר שלא יכלו פעם אחת שוב לא היה להם פה לדבר דא"כ אמאי כתיב גבי שחין ולא יכלו חרטומים לעמוד, דמשמע הא אם יכלו לעמוד יעשו. וצ"ע.
במכות(1)ת הערוב למה אין כתיב ויעשו חרטומים כן בלטיהם [כ]בשאר המכות, י"ל לפי שכתוב בו הש' מה שאין כתוב בשאר המכות(1)א ויעש משה, א"נ לפי שבמכה שלפניו שהיא מכת כינים כתיב ולא יכלו חרטומים לעשות כן כי אמרו מכת מדינה היא.
רמב"ן (כה) **וַיִּסָּר הָעֲרֹב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחָרָה** – כאשר אמר פרעה במכת הצפרדעים "למחר" (לעיל,1), כן רצה משה לעשות גם בזאת, שיתפלל ויסורו **מחר**. והנה סר הערוב והלכו להם, לא כאשר היה בצפרדעים, מן הטעם שאמרו רבותינו (ש"ר יג,ג), שרצה הקדוש ברוך הוא לצער אותם במכות, לא להועיל להם כלל; ומשה נשמר בכך במאמרו, כי אמר לפרעה "להכרית הצפרדעים" (לעיל,ה), שירמוז למיתתם, כמו שפירשתי (ראה שם).
- **מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא** – ס"ת ה' ה' י' א' – ה"ה"א הוא צירוף חודש אדר של השם המיוחד אה"ה"ה.

1.1.12 מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף

**שמות בא יא,א – ב: [א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרֻעָה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן וְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזֶּה
כְּשַׁלַּחְו כְּלָה נִגַּשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:**

[ב] דְּבַר-נָא בְּאִזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלְו אִישׁוּ מֵאֵת רַעְיוֹהוּ וְאִישׁוּ מֵאֵת רַעְיוֹתָהּ כְּלִי-כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב:

(א,א) וַיֹּאמֶר ה' – קדמא ואזלא ... **(א,ב) וַיִּשְׁאַלְו אִישׁוּ מֵאֵת רַעְיוֹהוּ** – גרשיים מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע. בדיון ב-**[בבלי בבא קמא כה,א]** בדרשת ר' טרפון בקל וחומר על הסגר מרים, מוסבר שבקל וחומר "דיו לבא לידון (הלמד) להיות כבא מן הדיו (המלמד)" ולכן אין הלמד עולה בפעולתו (שם עונש מרים מה' שבעה ימי הסגר, כעין נדוי) על המלמד (הנידוי בת ע"י אביה שבעה ימים). **(במד' בהע' יג,ד)** וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֵבִיךָ יִרְק יִרְק כְּפִיךָ הֲלֵא תִפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְאָר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף: תבנית הטעמים היא וַיֹּאמֶר ה' – קדמא ואזלא ... תִּסְאָר שְׁבַעַת יָמִים – גרשיים מהפך פשטא . בכזווי ה' למשה, תבנית הטעמים מעידה על מלמד ולמד כמו הקו"ח בהסגר מרים אבל עם שנוי בסוף התבנית, הפרוץ את המגבלה של הקל וחומר.

כאן המידע על הלמד מתגלה בתבנית טעמים מיוחדת **עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרֻעָה וְעַל-מִצְרַיִם** – מונח מהפך פשטא מהפך פשטא זקא-קטן, מרמז לשתי דרשות, מהפך פשטא אחד מרמז על לפחות דרשה אחת היוצאת מפשטה, מהפך פשטא שני מרמז על עוד דרשה אחת היוצאת מפשטה. אפשר שנגע כפשוטו זה מכת בכורות, נגע שלא כפשוטו זה אבדן רכושם, ועוד נגע שלא כפשוטו זה מכה בשר של מצרים, וע"פ תבנית טעמים זקא-קטן זקא-גדול ראה הסבר בהמשך ע"פ **(שם בא יא,א) וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן**.

הנידון קדמא – מקדים המלמד פסוק **(א,א) עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרֻעָה וְעַל-מִצְרַיִם** וגו'
הבא לידון ואזלא – הולך אחריו הקרא הלמד **(א,ב) וַיִּשְׁאַלְו אִישׁוּ מֵאֵת רַעְיוֹהוּ** – גרשיים מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר כי כאן על עצמו, כי **הבא לידון** (הלמד) הפסד רכוש, המכה בשר של מצרים והמכות על הים עולה בהרבה על הנידון (המלמד) מכת בכורות כי:

- (א) פגע ברכושם כאן ועל הים, ועשו את מצרים כמצולה שאין בה דגים – רוששו אותה כפ' **רש"י** ... בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אתם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
- (ב) פגע כאן ועל הים באילי מצרים, בשר של מצרים ובשרי אומות העולם, כל צבא מצרים אבד בים. וע"פ **(רש"י שם בשלח יד,כה)** [כִּי ה' נִלְתָם לְקָם בְּמִצְרַיִם: במצריים. דבר אחר במצרים, בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אתם שנשארו במצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אהבה – סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
 לרבות, נכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב
 אחד נדרש; פסוק ו – סודו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

**[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי יד, לא] (שמ' בשלח יד, לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדוֹלָה. מכות חמורות ומכות משונות זו [מזו ומיתות]
 משונות ומיתות חמורות זו מזו ר' יוסי הגלילי אומ' מ[נין אתה] אומ' שלקו מצ' במצ' עשר מכות ועל הים לקו חמישים] מכות]
 שבמצ' הוא אומ' ויאמר החרטומים אל פרעה וגו' (שמ' ח טו) [ועל הים] הוא אומ' וירא יש' את היד הגדולה וגו' כמה לקו ב[אצבע
 עשר] מכות אמור מעתה במצ' לקו עשר מכות ועל הים [לקו] חמישים מכות ר' אליעזר אומ' מנין שכל מכה ומכה ש[הביא] המקום
 ב'ה על המצ' היתה של ארבע מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגומ' (תה' עח מט) עברה אחת וזעם שנים וצרה שלש. ומשל' מלאכי
 רעים ארבע. אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות. ר' עקיב' אומ' מנין שכל מכה ומכה שהביא המקום
 ב'ה על המצ' היתה של חמש מכות שנא' ישלח בם חרון אפו וגומ' הרי אחת וכול אמור מעתה במצ' לקו חמישים מכות ועל הים לקו
 חמישים ומאתי' מכות. (ראה להלן סעיף ר' יוסי הגלילי אומר)**

מוצג כאן מ-פרק ג' זקף-קטן זקף-גדול

65. שמות בא יא, א: שני מופעים, אחד עם מקף בז"ק אחד ללא מקף בז"ק

**וַיֹּאמֶר הוּא אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהָ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה:
 כְּשִׁלְחֹו כְּלָהּ נִרְשָׁ יִנְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:**

פעמיים זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים. כתב הרבי מדזיקוב בספר אמרי נועם כי גימטריית "זקף-גדול זקף-קטן" עולה "יסוד מלכות"
 ועולה תקע"ו, והרב י"ר פאלוך זצ"ל כתב שכן נמצא ביעב"ץ. העיון גילה כי גימטריית המלים המוטעמות בתבנית הטעמים "זקף-קטן זקף-
 גדול" וכן ההפרש בין גימטריית המלים והגימטרייה של התבנית (השווה תקע"ו) מרמז לדברים שונים בפנימיות התורה, בתנ"ך ובתושב"ע.

**ברישא ועל-מצרים אחרי-כן זקף-קטן זקף-גדול. בסיפא כְּשִׁלְחֹו כְּלָהּ זקף-קטן זקף-גדול. ועוד תבנית הטעמים של הכתוב וַיֹּאמֶר
 הוּא אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהָ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן – רביע ... זקף-קטן ... זקף-גדול הוא כעין שלוש פעמים זקף
 בין שני קיסרים המלמדת על תוקף המכה העשירית שזיעזעה את פרעה ועמו ועמד וגירשם ממצרים כְּלָהּ נִרְשָׁ יִנְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה, וזה
 היה גם כנגד אלו מישראל שעדיין היו ספקנים.**

**ועל-מצרים אחרי-כן – גי' = 106 + 380 + 219 + 70 עולה ק"ו + ש"פ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה עולה ק"ו + ש"צ + יר"ט + ע'
 ע' = שקו"ץ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה**
 הפרש מתקע"ו = 775 - 576 = 199 = קצ"ט נמצא באוצר גי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל קצ"ט עולה צדק"ה ועולה שם אהי"ה עם הוי"ה עם
 אדנ' עם אלקי' וכוללם

**אַחֲרֵי גי' יר"ט – נוטריקון יראה ר'אתה נ'תתה (רש"י במד' בלק) בין פירושו מלאך, כאן אפשר כי הוא שר היינו שקו"ץ של מצרים
 והמשחיתים מע' אה"ע שהביא עמו על הים.
 ביציאת מצרים הקב"ה עשה צדק"ה (=קצ"ט) עם ישראל ואפשר שע"י הצירוף שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלקי' וכוללם (=קצ"ט)
 הקב"ה נפרע מאומת מצרים ונפרע משרה, כמאמר חז"ל שכאשר הקב"ה נפרע מאומה הוא נפרע משרה, מעבודת האלילים שלה ומהאומה.
 כאילו נאמר אחרי תשע"ה נגעים **עוד נגע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרַעְהָ וְעַל-מִצְרַיִם** שיכלול נגע היפרעות מהשר של מצרים (על בסיס
 יר"ט) על הים שע"פ [זוהר שמות בשלח יד, ז] וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מַאֲוֹת רַבָּךְ בְּחֹור וְגו' הביא עמו משחיתים מכל האומות היינו ע' אומות העולם,
 והיפרעות משרי שבעים אומות העולם ובכל שיקוצי מצרים ובפרעה ובעם מצרים.**

**כְּשִׁלְחֹו כְּלָהּ – קדמא זקף-קטן במלה אחת זקף-גדול – גי' המלים המוטעמות בזקף-קטן זקף-גדול 364 + 55 = 419 = תי"ט = השט"ן
 + ה"ן (חמש פעמים ו"ה ענין של רחמים), וכן עולה אקשי"ח, ענ"ו בכב"ל רגל"ו
 הפרש הגימטריית בין גי' המלים ובין גי' התבנית (= מתקע"ו) 576 - 419 = 157 = זק"ן, מזי"ק. שילוב שתי הגימטריאות אקשי"ח זק"ן
 כמו משלי - מלך זק"ן וכסיל, נאמר על השטן (גי' 364) (בשם אליהו שגב הי"ו)
 הסבר אפשרי אחרי אשר ענ"ו בכב"ל רגל"ו (= גי' תי"ט) את עם ישראל (הפסוק על יוסף ומלמד על כלל ישראל) הקב"ה מבטיח כי
 אקשי"ח (= גי' תי"ט) לב פרעה אשר הוא **מִמְלַךְ זָקוּ וְכִסִּיל** (זק"ן גי' 157) ומזי"ק (גי' 157) שנאמר על השטן (בשם אליהו
 שגב הי"ו)**

**כְּשִׁלְחֹו = 364 = השט"ן משטין לעשות כְּלָהּ, כשלחו כמו (שמ' בשלח יג, ז) וַיְהִי כְּשִׁלְחַת פְּרַעְהָ. פסוק (שמ' בא יא, א) ופסוק (שמ' בשלח יג, ז)
 מעידים כי פרעה עדיין סבר שמכוהו הוא משלחם
 ונגדו כְּלָהּ עולה בגי' 5 * ו"ה = 55 עולה ה"ן. ו"ה זו מדת הרחמים המסנגרת ואומרת **(במ' בלק כג, ט) הָרַעַם לְבַדָּד יִשְׁפֹן**, ניתוק מכל
 האומות המכשיר עם ישראל לקבל התורה ולהיות עבדי ה'.**

בסיכום: השט"ן ביצע שליחות ה' להוציא ישראל ממצרים להיות **(במ' בלק כג, ט) הָרַעַם לְבַדָּד יִשְׁפֹן** וגו' אבל הוא ממשיך לעמוד להשטין כמו
 שמעידה הגי' תי"ט העולה הע"ם הז"ה וזנ"ה אחר"י מהפסוק **(דב' וילך לא, טז) וְקָם הָעָם הַזֶּה וַיַּגְדִּילוּ אֶתְרֵיּוֹ אֶלְהֵי יִבְרָהֵם אֲרֵץ**

אחרי כתיב הנ"ל זיכני הקב"ה למצוא במוצאי י' טבת התשע"ה: **מאור ושמש שמות פרשת בא**

... וזהו **(שמ' ג, ח) : "וְאָרְדָּה לְהַצִּילֹו מִיַּד מִצְרַיִם** כלומר, כביכול ירידה היה אצלו יתברך, שהוצרך להופיע אור בהירות אלהותו יתברך
 לעולמות התחתונים, כדי להצילו מיד מצרים. ובוה נבוא לביאור הפסוק **(שמ' בא יא, א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד וְגו'** היינו מכת
 בכורות. וידוע, שמכת בכורות יצאה מכתו, כנזכר לעיל שהמכות יצאו כסדרן מעשר ספירות מתמא לעילא - תיבת בכורת נוטריקון בו
 כתר. **אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה** - מפני שאז יופיע אור בהירות אלהותו יתברך לעולמות התחתונים, ויתבטל השר שלהם שהוא
השטן, שהוא גימטריא שס"ד כמנין **כְּשִׁלְחֹו**, והיינו **כְּשִׁלְחֹו כְּלָהּ** - שהשר שלהם שהיה משלח כלבם לעשות תחבולות להפריד את
 ישראל מאביהם שבשמים, יתבטל וְיִקְלָה מחמת אור בהירות אלהותו יתברך, ואז **נִרְשָׁ יִנְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה** כנ"ל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המציות השערות: אתנה = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבית, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרישה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה הולה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
אחד נגדש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדפא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדפא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

**שמות בא יב,יב] ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה
והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה
ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה':**

מדרש שמות רבה (וגשל התשס"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה

פירוש מהרד"ו שהעברה שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע ו/או מוסיף ענין מעין הענין המדובר בו. כאן כעין גורע מענין הדינים שהיו על ישראל בלילה הזה ומוסיפם על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת ליל יציאת מצרים הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים.

ודומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים:

שמות כי תשא לד,ו: ויעבר ה' ו על-פניו ויקרא ה' ו ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב-חסד ואמת:

ויעבר ה' ו על-פניו ויקרא – זרקא סגול, הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. **תיב"ע** הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

והגר"א פירש ב-**שיר השירים ב,ז** כי בני ישראל מבקשים שהקב"ה יזכור להם ברית בין הבתרים שעל פי הדבור בה היו אנוסים לרדת לארץ לא להם מצרים כדי לתקן עולם במלכות שד-י, ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטואום, וזו סיבת הדינים שהיו על בני ישראל. והקב"ה אכן זכר זכות אבות והעביר הדינים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבוב, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1.13 רבי יוסי הגלילי אומר

שמות בשלח יד, לא: וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַנֶּחַד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בַּמַּצְרִיִּים וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ

וַיֵּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבַמִּשְׁחָה עֲבָדוּ: פ

הגדה של פסח המקור ב-[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי יד, לא] מובא לעיל בסעיף מכת בכורות.

רבי יוסי הגלילי אומר מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מהו אומר? (שמות

וארא חטו) וַיֵּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל-פְּרַעֲהַ אֲצַבְעֵ אֱלֹהִים הוּא (וגו') ועל הים מה הוא אומר?

(שמות בשלח יד, לא) וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַנֶּחַד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בַּמַּצְרִיִּים וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ

וַיֵּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבַמִּשְׁחָה עֲבָדוּ: כמה לקו באצבע? עשר מכות, אמור מעתה במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות

טעמי הפסוק שבו משתמש רבי יוסי הגלילי (שמות בשלח יד, לא) מרמזים על לימוד בכעין כלל ופרט

• **וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל** - קדמא אזלא, כעין כלל, ואחד מפרטיו הוא

• **אֶת-הַנֶּחַד הַגְּדֹלָה** - מונח רביעי, לפחות ארבע, היינו מתואם ותומך בדרשת רבי יוסי ש- יד משמעו חמש אצבעות.

ההגדה ממשיכה דרשת הנסים על פי הנאמר במזמור (תהלים עח) המספר על הנסים שעשה הקב"ה לישראל מיציאת מצרים עד שנעשה דוד

מלך על ישראל. (תהלים עח, מט) כתוב בכעין כלל הצריך לפרט ונדרש ע"י רבי אליעזר ורבי עקיבא כפירוט נוסף של דרשת רבי יוסי

הגלילי.

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ...

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? ...

תהלים עח, מט: וְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה

מְשַׁלַּחַת מְלֶאכֶי רָעִים:

וְשַׁלַּח-בָּסוּ - קדמא פסק, קדמא מרמז על אפשרות של תבנית כעין כלל הצריך לפרט או פרטים, וגם ענין שארע קודם, כאן גזר הדין

על מצרים. ענין הפסק במיוחד לדרשת רבי עקיבא כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו

פועלים מעצמם.

והפרטים הם:

חֲרוֹן אַפּוֹ - עלוי רביעי, אפשר לדמותם לכעין מונח-עליון, רביעי, ואז מרמזו ללפחות ארבעה פרטים.

אפשר שרבי אליעזר דורש כאילו טעם פסק לא קיים ואז **חֲרוֹן אַפּוֹ** הוא חלק ממלות הכלל **וְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ** ויש ארבע פרטים

– כמאמר רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ארבע אופני ביצוע הענישה המנויים בכתוב החל מ-

עֲבָרָה אחד, **וְזַעַם** שתיים, **וְצָרָה** שלוש, **מְשַׁלַּחַת מְלֶאכֶי רָעִים**: ארבע.

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? לרבי עקיבא **וְשַׁלַּח-בָּסוּ** קודם יצא גזר הדין הכללי מלפני הקב"ה

וטעם פסק כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו פועלים מעצמם, ויש חמישה אופני ביצוע גזר

הדין

• **חֲרוֹן אַפּוֹ** - עלוי (כעין מונח-עליון) רביעי, (א) הטעמים מרמזים לחמישה אופני מכות, (ב) והמלים מתארות אופן מכה אחד

• **עֲבָרָה** - מונח, אופן מכה שני, **וְזַעַם** - מונח, אופן מכה שלישי, **וְצָרָה** - אתנח, אופן מכה רביעי

• **מְשַׁלַּחַת מְלֶאכֶי רָעִים** - רביעי מרוגש בתבה אחת, מרכא סלוק, אופן מכה חמישי

¹ נראה לומר כי המשך הפסוק מבטא את קשיחות לב פרעה שהובילה אותו ואת עמו לדין בים כמו במכות מצרים וְנִחַזְק לַב-פְּרַעֲהַ

וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך-פסוק – מוציא מפסוק; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית:
(קפא – סדר קריאת; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1. שמות בא יב,ח: וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:
2. במדבר בהעלתך טי,א: (פסח שני)
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂנַי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:
מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב
עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ מִצוּה לֹאכֹל כּוֹלֵךְ כֹּאחַת. הַלֵּל הַזֶּקֶן הִיָּה כּוֹרֵךְ זֶה בּוֹה וְאוֹכֵל. יִכּוֹל יְהוּ מַעֲכִיבֵן זֶה אֵת זֶה ת"ל יֹאכְלֶהוּ
אפילו אחד מהן.

ילקוט שמעוני תורה רמז קצז
הרי אתה דן והואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח כך אם
אין להם פסח יוצאין ידי חובתן במצה ומרור. ד"א יֹאכְלֶהוּ מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע תניא אמרו עליו על הלל שהיה
כוֹרֵךְ בַּבַּת וְאוֹכֵל לְקִיָּים מַה שֵׁנְאֵמֵר (במ' בהע' טי,א) עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ, אִמֵּר ר' יוֹחָנָן חֲלוּקִין עֲלֵיו חֲבֵרָיו עַל הַלֵּל
דַּתְנִיָּא יִכּוֹל לֹא יֵצֵא אָדָם יְדֵי חֻבְתּוֹ אֲלֵא א"כ כּוֹרֵךְ בַּבַּת וְאוֹכֵל כְּדֹרֵךְ שֶׁהֵלֵל אוֹכֵלֵךְ ת"ל עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ: אפילו זה
בפני עצמו וזה בפני עצמו. והשתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודה
ואכיל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש כהלל

רמב"ן ... ולא אמר 'עם', ללמד שאיננו חובה שיהא כורכך בבת אחת ואוכלך. ... ולמד הכתוב שאין מצוה במרורים אלא עם אכילת
הבשר, אבל המצות חזר וצוה: "בערב תאכלו מצות" (שמות בא יב,ח) - אפילו בפני עצמן, כדעת רבותינו [פסחים קא,א]. ויותר נכון
שנאמר כי (שמות בא יב,ח) וּמִצֹּת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה: וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר (בְּלִילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ) וּמִצֹּת; וחזר וצוה: עם מרורים יאכלוהו לבשר
הנוכח. והנה צוה באכילת הבשר ובאכילת המצות ולא צוה באכילת המרורים, רק אמר שיאכלוהו לבשר עם מרורים; וירמוז שאין
במרורים מצוה, רק לאכול הבשר עמהם, ובזמן שאין בשר אין במרורים מצוה, וגם אינם מעכבין את הבשר, ואם אכל פסח ולא אכל
מרורים - ידי פסח יצא [מכיל' בא פסחא ו]; כי המצוה בפסח כמו המצוה במצה, כל אחת צנאה בפני עצמה.

ב-הגדה של פסח – אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל זי"ע] ד"ה עַל-מִצֹּת (במ' בהע' טי,א) ... מיתור תיבת יֹאכְלֶהוּ ... ילפינן דאוכל פסח אף
שאינו לו מצה ומרור [מכילתא שם], וגם פשוטו של מקרא זה משמע כמ"ש הרמב"ן שם (ש' בא יב,ח), כי וּמִצֹּת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה, וְאָכְלוּ
אֶת-הַבֶּשֶׂר (בְּלִילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ) וּמִצֹּת, וחזר וצוה עם מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ: לבשר. וא"כ אין ראייה שצריך לכרוך גם עם מצה, לולא שבא
הכתוב בפעם שניה וממנו נלמד גם לפעם ראשונה (ראה רש"י שם). – אבל הרשב"ם משמע דגריס בש"ס הפסוק דפעם ראשונה,
וכמו שכתב בהגהות הר"ב מרגנשבורג.

ט – ב- (שמות בא יב,ח) (וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה) צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:
תבנית הטעמים מונח זקא-קטן, טפחא, סלוק, שלושה טעמים מפסיקים לרמז על אכילת כל אחד מהם לעצמו, לעומתו בפסח שני
ב- (במדבר בהעלתך טי,א) עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ: תבנית הטעמים מרכא טפחא, סלוק. מרכא טפחא בתפקיד יוצר קבוצה
המאופינת בתוכן המוטעם ב-סלוק, מרמז על הנאמר עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ: מצוה לאכול כולך כאחת. וזה מתואם עם נוסח ההגדה
שבשימושינו: כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קים. היה כורך כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביחד, לקיים מה שנאמר: (במ' בהע'
טי,א) עַל-מִצֹּת וּמַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:
אבל מרכא טפחא יש לה גם תפקיד מכל מקום לכן הסיכום אפילו זה בפני עצמו וזה מתואם עם דברי רבי יוחנן המובאים
בילקוט שמעוני ועם מה שכתב האדמו"ר מ"מ על גירסת הרשב"ם והגהות הר"ב מרגנשבורג.

הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת – (אתנח) מונח זקא-קטן, זה מצוה אחת ו- עַל-מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ: זה מצוה אחרת, ואפשר כי זאת תבנית טעמים
העשויה ללמד על דרישה אלפניו ולאחריו, כמו אם המצוה הראשונה לא הייתה מצוה אלא תיאור ואחריה מצוה, שזאת תבנית טעמים
המלדת לדרוש אלפניה ולאחריה. וזה מתואם עם פירוש רמב"ן ויותר נכון שנאמר כי (שמות בא יב,ח) וּמִצֹּת נִמְשַׁךְ לַמַּעֲלָה (טט) –
אלפניו): וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר (בְּלִילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ) וּמִצֹּת; וחזר וצוה: (טט – לאחריו) עם מרורים יאכלוהו לבשר הנוכח.

הבירור הבא בעקבות דרשת הרב נפתלי פייגנבוים שליט"א בשבת הגדול התשע"א. והוא מקושר לנושא טעם המן במצות שאכלו
ושהוציאו ממצרים ואכלו שלושים יום במדבר. ראה (שמות בשלח טז,ב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוְּהָה ה' מִלֵּא הַעֲמֹר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתְּ
לְדַרְתֵּיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלֶּקֶם אֲשֶׁר הֶאֱבֵלְתִי אִתְּכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

[בבלי חולין קג, ב] רבי יוחנן אמר חייב - הרי נהנה גרונו בכזית, וריש לקיש אמר פטור - אכילה במעיו בעיני, וליכא.
[בבלי פסחים קטו, ב] אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא
[שו"ע או"ח תעה ג] (כט) יא בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא (ל) יב <ט> דטעם מרור בעיני וליכא. ואפילו אם בלע מצה
ומרור כאחד, (לא) יג ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם (לב) בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא (לג) לפי שאין דרך אכילה
בכך.
[ט"ז אורח חיים סימן תעה] (ט) דטעם מרור בעי. - פי' בפה שירגיש במרורו' דהוא זכר למרירות ואם לא ירגיש אין זכר משא"כ במצ'
אע"ג דבעי' ג"כ טעם מצה דמ"ה לא יצא אם בישל' כמ"ש סי' תס"א התם לא בעינן שירגיש בפה טעם מצה דלא צוותה התורה על
הרגש' בזה אלא על אכילה לחוד ובליעה אקרי אכילה ובלבוש האריך בתי' קושיא זו ובמ"ש לק"מ: בנוסח דזכר למקדש כהלל י"ל
היה כורך פסח מצה ומרור וכן פירש"י בגמרא על הלל שהיה כורכך בבת אחת דהיינו פסח עמהם:
[משנה ברורה סימן תעה ס"ק טז] בלע מצה יצא - בדיעבד דגם זה מיקרי אכילה אע"פ שלא לעסה ולא הרגיש טעם מצה ואע"ג דלעיל
בסימן תס"א ס"ד פסקינן דאין יוצאין במבושל ומשום דנתבטל טעם מצה אלמא צריך טעם מצה [לא] יש לומר דהתם גרע משום
דהפת בעצמה אבדה טעם מצה אבל הכא יש בה טעם אלא שהוא לא הרגיש הטעם בפיו ומ"מ כ"ז בדיעבד אבל לכתחלה [לב] יש
ללעוס אותה עד שירגיש הטעם בפיו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השורות: אהת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרצא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרצא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרצא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סדר שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כבעינן "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

[שער הציון סימן תעה ס"ק לא] מגן אברהם וט"ז: [שער הציון סימן תעה ס"ק לב] מגן אברהם בשם רשב"ם:

טעם מאכל מרגישים בגרון ולא במעיים, לכן הבולע מזה בלא אכילה או הכרחה בסיב אינו מרגיש טעמה בגרונו, בדיעבד יצא אבל לכתחילה כדי להרגיש טעם המן ולהחיות את גאולת מצרים יש לאכול המצה ולהרגיש טעמה בגרון ולחשוב שזה דוגמת טעם המן שהרגישו טעמו בשלושים יום במ אכלו המצות שהוציאו ממצרים.
ראה (שמות בשלח טז,לב) טעמת טעם המן קדמה לירידתו ב- הא לחמא.

1.1.15 ברך – ברכת המזון

שמות בשלח טז,יב: שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֶּקֶר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם
וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תורה שלמה (פ) בזהר ח"ג רעד: רמז לברכת המזון במן עצמו, שנא' ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. (וראה מ"ש במילואים ובהשמטות). וכן הוא ברבינו בחיי כאן: ובבקר וגו'
ש"ת צייץ אליעזר חלק כב סימן כט ודבר זה שמשוה תיקן להם ברכת הזון בשעה שירד המן לישראל מסמיך ליה הרבינו בחיי עה"ת בפ' בשלח (טז,יב) עה"פ: שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֶּקֶר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

. וז"ל: ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם שתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב (דברים ה) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך. ומכאן אמרו רז"ל (ברכות פ"ז ד' מ"ח ב) משה תיקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עכ"ל רבינו בחיי.
ונסיים בלשונו של הרמב"ם בסיוכום סדר ברכת המזון וז"ל: סדר ברכת המזון כך היא. ראשונה ברכת הזון, שנייה ברכת הארץ. שלישית בונה ירושלים, רביעית הטוב והמטיב. ברכה ראשונה משה רבינו תקנה, שנייה תקנה יהושע, שלישית תיקן דוד ושלמה בנו, רביעית חכמי משנה תקנהו (רמב"ם פרק ב' מה' ברכות הלכה א').
שְׁמַעְתִּי – רביע, בתפקיד של ארבע, אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – זקא מונח סגול – הקב"ה בחסדו מנתב את – התלוונות לכתוב בלשון יחיד תלונת להיות ברכה – היא ברכת המזון בת ארבע ברכות, אשר ע"י טעם וידעתם – זקף-גדול, נלמד כי שלוש מהן נקראות מדאורייתא ובתוכן החלוקה ברכת הזון תקנה משה והיא מהתורה, ושתי ברכות ברכת הארץ תקנה יהושע וברכת בונה ירושלים שתקנו דוד ושלמה הן דברי נביאים. הברכה הרביעית – הטוב והמטיב חכמי המשנה תקנה אפשר על בסיס רמז זה של שְׁמַעְתִּי – רביע, בתפקיד של ארבע.

1.1.16 שפך חמתך

תהילים עטו, ח – ח: [ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ
וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ:
[ז] כִּי אָבָל אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-נְהוֹי הַשָּׁמוּ:
[ח] אֶל-תִּזְכְּרֵנוּ לְנֹף עֹנֵת רֵאשִׁינִים
מִהָרַ יִקְדְּמוּנוּ כְּחֲמִידָה כִּי דָלְנוּ מְאֹד:

[ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ ... [ח] אֶל-תִּזְכְּרֵנוּ לְנֹף עֹנֵת רֵאשִׁינִים
תבנית הטעמים בשני המקראות – צינור אתנה-הפוך עולה-ויורד, כעין תפקיד זקא סגול בכ"א ספרים, המחלק הפסוק לשלושה חלקים. אפשר כי יש לו גם תפקיד של כעין גורע או מוסיף מסוג הענין המדובר על הענין. והסברו יתחיל בפסוק [ז] כִּי אָבָל אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-נְהוֹי הַשָּׁמוּ: בני ישראל נושאים בשליחות ה' לתיקון אומות העולם והאומות מציקות ומחטיאות אותם, ואז יש למידת הדין מקום לקטרג עליהם. לכן תפילת ישראל אל הקב"ה שיזכור שליחיו, ימחל להם ויצילם ממעשי האומות.
וזה כדוגמת ההסבר ב- שמות בא יב, [יב] וְעִבְרֵתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם פְּלִילָה הָיָה לְפִי מִפְרָשֵׁי מִדְרָשׁ שְׁמוֹת רַבָּה סְגוּלַת לַיִל יִצִּיאַת מִצְרַיִם הֵייתָה שֶׁהִקְב"ה בְּעִצְמוֹ הַצִּילֵם מִקְטְרוֹג וְהַעֲבִיר הַדִּין מֵהֶם לְמִצְרַיִם, הֵינּוּ שְׂגָרַע מְחֻבָּת יִשְׂרָאֵל וְהוֹסִיף זֹאת עַל חוֹבַת מִצְרַיִם.

1.1.17 הלל

בבלי מגילה יד,א רב נחמן אמר קריאת זו הלילא וגו', טט – קריאת מגילת אסתר בפורים זה ההלל של פורים
שמות בשלח טו,א:

אֲנִי יְשִׁיר-מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיהִנֵּה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר
אֲשִׁירָה לִיהִנֵּה כִּי-נָאָה נָאָה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:

את-השירה הזאת לה' - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי לימודים אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו

- טט - לימוד אחד פשט שבח גדול לה' על הצלתם
- טט – ע"פ אור החיים על-כן נקבעה שירת הים בשחרית של כל יום ויכולו להוסיף הלל ע"י מי שאל ידו להוסיף
- לימוד דרשה שניה המרומזת ב- להוי'ה זקף-קטן כאן ע"י שמהפך בפשט של התבה בזקף-קטן, בשנוי סדר האותיות מתקבל הל(ל)ויה, אמירת הלל ליה.

ומצאנו תמיכה לדרך השניה ב- תלמוד ירושלמי סוכה פ"ג ה"י, ותלמוד ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א). דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בכרכה המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כלולין בו גו'

1.1.18 שיר השירים – ברה דודי

שיר השירים ח,יג-יד: ויגו היושבת בננים חכרים מקשיבים לקולך השמיעני:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר ספאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב אחד נדרש; פסק | – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קרא – סדר קריאת; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קרא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר"י ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

וידו בְּרַחַו וְדוֹרְי וְדָמָה לְךָ לְצַבִּי אוֹ לְעִפְרָיִם עַל הַרֵי בְּשָׁמִים:

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח ד"א ברח דודי, מן גלות שאנו בה ומתלכלכין בעונות... ורוח הקדש צווחת, ברח דודי, ברח מאומות העולם והרבק בהם בישראל,

ויגו הַיּוֹשֵׁבֶת בְּנֵינִים – מונח רביעי, הקב"ה פונה לישראל העסוקין במלאכתן כל ששת ימים, שביום השבת ישיכמו לבתי הכנסת והיו ייחד עוסקים בארבעה דברים קורין קריאת שמע, ועוברין לפני התיבה, וקורין בתורה, נמפטרין בנביא, ואז יהיה הדבר החמישי והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם, שהמלאכים ישמעו עבודתכם לקב"ה ולא יקטרגו. ועוד לפחות ארבע: ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה, ולא תקנאו זה את זה, ולא תחרתו זה עם זה, ולא תביישו זה לזה, שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם, ואתם מקיימים אותה בשלום, ובזה יוכיחו שבני אדם יכולים להיות בעלי שש תכונות המביאות לדביקות חברים כמו המלאכים, כי בר קפרא אמר למה קרא למלאכי השרת חברים לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושנאה ותחרות ומינות ופלוגת דברים.

ויגו הַיּוֹשֵׁבֶת בְּנֵינִים – מונח רביעי, כעין לפחות ארבע נקודות משותפות:

א' לפחות ארבע נקודות של אחדות בקריאת תורה ובקריאת שמע א"ר יודן בשעה שישראל קורין בתורה בחבורות קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי, א"ר זירא בשעה שישראל קורין את שמע בפה אחד, בקול אחד, בנעימה אחת קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי, ברח דודי,

ב' חמישה מקראות תומכים במאמר ר' חוניא על הדא דר' יצחק, אין הקב"ה פורע מאומה למטה עד שמשפיל שריה מלמעלה, ג' בארבעה דברים נמשלה גאותן של ישראל, בקציר, ובבציר, בבשמים, וביולדה,

רש"י [יג] הַיּוֹשֵׁבֶת בְּנֵינִים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בננים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: **חברים מקשיבים לקולך**. מלאכי השרת חבירין בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שאמר (איוב ל"ח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים:

[יד] בְּרַחַו וְדוֹרְי. מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם:

וְדָמָה לְךָ לְצַבִּי. למחר הגאולה והשרה שכיתנך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: נשלם פירוש שיר השירים, תהלה ליוצר אורים:

חברים מקשיבים לקולך השמיעני: – תביר מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא כעין יתור לרבות את ישראל על המלאכים להיות כביכול חברים – מחוברים לקב"ה, ע"י דיבוק חברים בין ישראל ועבודה ביחד – בקול אחד – לקב"ה, תביר מצד אחד ממעט קיטרוג המלאכים כאשר נוכחים בעבודת ישראל יחדיו לקב"ה, סלוק – מיוחד את קול עבודת ישראל לקב"ה בלבד. תביר מצד אחר כביכול ממעט בחיבור אל הקב"ה אם אין חברות בין עובדי ה'.

קָבַר קָבַר (כהלכה) בְּחָרֵב רָחֵב (שמח וגם בלתי בעל גבול) וְקָבַר לְתַבְרָה תוֹרָה נְרַחֵב לְתַבְרָה נְרַחֵב בחכמה נְרַחֵב בדעת נְרַחֵב שׁוֹב (פריו) (=בניו) ל-ח' (ימים) בְּתַרְבּ (סכין מילה) מל

ויגו מקשיבים לקולך – מרכא טפחא – יתור לרבות, כי אפשר לכתוב "חברים מקשיבים", ובא לאפיין הכתוב לפניו. בין אם החברים הן אומות העולם ובין הן המלאכים, הם מקשיבים לקול כנסת ישראל שמתורתה ומעשיה הן ניזונים, והאומות מודרכות מקול כנסת ישראל. **וידו בְּרַחַו וְדוֹרְי** – מונח פסק (מונח לגרמיה) רביעי, כעין קריאה עם פסק ואז מלת **וידו בְּרַחַו וְדוֹרְי** – ע"פ מידה י"א של רבי אליעזר ברבי יוסי, סדור שנחלק. כאילו מסיימת את הנאמר בפסוק (ח,ג) **הַשְּׁמִיעֵנִי בְּרַחַו וְקַרְיָא לֵאלֹהֵי פֶסֶק בְּתוֹךְ פֶּסֶק (ח,ד) וידו בְּרַחַו וְדוֹרְי** וגו' וסוף סדור שנחלק.

אם החברים מקשיבים לקולך, היה לו לכתוב "השמיעני לנו" בלשון רבים. ומדוע **השמיעני** – סלוק, הגביל – מיעט בריבוי **מקשיבים לקולך** ואמר בלשון יחיד **השמיעני**? אלא שהקב"ה כביכול מתאוה לקול כנסת ישראל שיהיה מוקדש לו בלבד. ומה מבקש הקב"ה לשמוע? ע"פ **ביאור הגר"א שיר השירים ח,יד בְּרַחַו וְדוֹרְי**. צא אתה בראשונה מכאן. ודמה לך וְדָמָה לְךָ לְצַבִּי אוֹ לְעִפְרָיִם הַאֲלִיִּם עַל הַרֵי בְּשָׁמִים: פירוש, בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן. עכ"ד. וכנסת ישראל אכן משמיעה:

- **בְּרַחַו וְדוֹרְי** – צא מהגלות שכביכול כפית על עצמך ע"י זעקת כנסת ישראל וכך הוצא השכינה הקדושה משיבה בגלות ועמה כל צבאות ה' – בני ישראל.
- **בְּרַחַו וְדוֹרְי** – קיצור "ברחמים" היינו ב-ג מידות של רחמים, בשבת חול המועד פסח אחרי ההלל, נהוג בהרבה קהילות לקרוא מגילת שיר השירים אשר בפסוקי הסיום כתוב בה **שיר השירים ח,ג-ד: ... הַשְּׁמִיעֵנִי בְּרַחַו וְדוֹרְי** וגו'. הקב"ה מתאוה לזעקת התפילה לרחמים של כנסת ישראל לגאול עצמו מהגלות שכביכול גזר על עצמו ועמו יציאת השכינה ובני ישראל. וזהו התיקון הגדול מכולם. לאחריה קוראים בתורה ב-**שמות כי תשא לדו וַיַּעֲבֵר ה' וְעַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא** בענין המתחיל בשלוש עשרה מידות של רחמים. בבקשת משה רבנו למחילת חטא העגל הקודמת לענין י"ג מידות, מופיעה פעמיים תבנית הטעמים זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים², ענין של בקשת תיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי, כי אין לו יותר סיוע של זכות אבות. מפורש כי ה' נענה לבקשה ואמר למשה רבנו "וכי סבור אתה כי תמה זכות אבות, עלי ללמדך י"ג מידות של רחמים".
- **שמות כי תשא לב,ז: וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר לֵךְ-רֹד בִּי שְׁתַּע עִמָּךְ אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:**
- **שמות כי תשא לב,ב: וַעֲתָה אִם-תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מִחְנֵי נָא מִסַּפְרָךְ אֲשֶׁר פָּתַחְתָּ:**
- הפטרת שבת חול המועד פסח היא בחזון העצמות היבשות ובה נאמר **יחזקאל לז,יא: בֵּן-אֲדָם הִעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה** – זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של צורך בתיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי. ובא לתיקון גדול להקים את עם ישראל לתחיה אחרי חורבן הבית הראשון וגלות בבל וגלויות ממלכת ישראל. זה יכול גם המפרש כי אלו עצמות בני שבט אפרים שהקדימו את הקץ ביציאת מצרים.

- פיוט על מלת **בְּרַחַו וְדוֹרְי**: באותיות ב"ר ח' קָבַר קָבַר (כהלכה) בְּחָרֵב רָחֵב (שמח וגם בלתי בעל גבול)

² מתוך 23 מופעי זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) בתורה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק י – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קרא – סדר קרימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קרא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

ויבחר לְחַבֵּר תורה וְנִחַתְתָּ לְחַבֵּר בְּחֵבֶר בַּחֲמֵה נִרְחַב בְּדַעַת רַחֵב
 שֶׁרֵב בְּרִי (י) (=בניו) ל-ח' (ימים) בְּחֵבֶר (סכין מילה) מל

1.2 **נספח:**

בברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה פר' בראשית ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים.

(ח) וישמענו את קול יי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הילוך לקול, הילוך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלן ותיהלך אש (שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר **שכינה בתחתונים הייתה**, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לשישי, מצריים בימי אברהם לשביעי, **וכנגדן עמדו ז' צדיקין** אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה והורידו אותה לארץ, אברהם משביעי לשישי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשני, עמרם הוריד משני לראשון, משה הורידה למטה,

כתב האדמו"ר **מ"שניאורסהאן זצ"ל ז"ע שיחות קודש תשכ"ט** שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיות העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק העולם וההסתר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.

ברוב הפסוקים הנוגעים בענין מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביע** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועניני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן יוצגו המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון, והמופע המחזיר את השכינה לארץ.

בראשית ג ו: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאמַר-הוּא לֵעֲנִיָּים - **דרגא מונח רביע**, תעטועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

בראשית ד, טו: העקירה השניה בקין **וַיֹּאמֶר לֹא הוּא** – **דרגא מונח רביע**, מעיד על החטא ותיקונו בתשובה. **וַיֹּאמֶר לֹא הוּא לְכֹן כֹּל-הַרְגֵנִי קִיָּן שְׁבַע-תַּיִם יָקָם וַיִּשֶׂם ה' לְקִיָּן אוֹת לְבִלְתִּי הַפּוֹת-אֹתוֹ כֹּל-מִצְאָו:**

דברים ראה יב,ב: העקירה השלישית בדור אנוש

אֲבָד הָאֲבָדוֹן אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יָרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הַרְמִים וְעַל-הַנְּבֻעוֹת וַחֲתַת כָּל-עֵץ רַעְעָן:

אפשר כי פסוק זה מרמז אל גלות השכינה בדור אנוש שבו הוחל לקרוא בשם אלהים אחרים והפסוק **בראשית וירא כיג, וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעַו אֱתִי** וגו' שבו מפורש על התחלת עבודה זרה בדור אנוש מרמז אל התיקון וחזרת השכינה מרקיע שביעי לשישי.

אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם – גרשיים **דרגא מונח רביע**, בתפקיד תיקון הקילקול של היצר הרע, וגלוי הגאולה מתואם לפירושו **אור החיים** ובדרך רמז, יכוין הכתוב לרמז איבוד לכת הנעלם גם כן ככה עם בני ישראל, שכאשר יתעצמו בתעצומות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו **כל המקומות אשר עבדו שם**, פירוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא כסא ס"מ הרשע לעקרו (איבוד מקומות עבודה זרה עוקר כח הנעלם (כעין מחיצה) של כסא ס"מ הרשע, זה תיקון הקילקול של יצר הרע והדבר מביא לגלוי בחינה נעלה של הגאולה), כי נגפילת כח זה יתעצם כח העליון (בעל בחינה נעלה), והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט):

בראשית נח ו, טו: העקירה הרביעית מחמת כי השחית כל בשר בארץ ועונשם בכמבול **וַיֵּאָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֲתָה שְׁלֹשׁ מַאֲוֹת אִמָּה** – דרגא מונח רביע, והתיבה הצלת האנושות וכל החי על הארץ העקירה החמישית בדור הפלגה והעקירה הששית ע"י סדומיים

דברים ג,יא:

כִּי רַק-עֹנֵן מִלֶּדֶת הַבֶּשֶׂן נִשְׁאָר מֵיַתֵּר הַרְפָּאִים הַנְּהָ עָרְשׁוֹ עָרְשׁוֹ בְּרִזְלֵ הַלָּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמֹן תִּשַׁע אֲמֹת אַרְבָּה וְאַרְבַּע אֲמֹת רַחְבָּה בְּאֲמַת-אִישׁ:

אנשי דור הפלגה גרמו במרידתן בה' לעלית השכינה מרקיע רביעי לחמישי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מ"ד) בספור דור הפלגה. יכול להיות שהימצאות תבנית מ"ד בספור מידות מיטת עוג **תשע אמות ארובה** היא רמז לדור הפלגה כי הוא פליט מלחמת ארבעה המלכים שמלכו בבקעת שנער וסביבותיה בחמשת המלכים של עמק השידים היא מלחמה בין אנשי דור הפלגה 52 שנה אחרי הפלגה.

דברים ב,ח:

וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצָנָן גִּבֹּר פִּסְקָא בַּמִּצֵּעַ פִּסְקוֹ ס וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר מוֹאָב:

בפסוק מוזכרים ארץ מואב וארץ עמון. שני עמים אלו נולדו כתוצאה ממהפכת סדום ועמורה (עמק השידים). אנשי עמק השידים גרמו בחטאייהם לשכינה לעלות מרקיע חמישי לרקיע שישי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מ"ד) בספור עמק השידים אז יכול להיות שכאן יש רמז לכך **מאת אחינו בני-עשו**.

13. בראשית מקץ מא,ג: העקירה השביעית **שבע פרות אחרות** – דרגא מונח רביע, אמנם בזמן זה כתוב אחרי אברהם אבינו אבל אפשר כי מלמד על מידות רעות: כגון ע"פ ספר אורחות צדיקים: הכעס, הגאווה, האכזריות, הקנאה, השנאה, הציקנות (הקמצנות), השקר, החנופה,

וְהָיָה שִׁבְעַת פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאָר רְעוֹת מִרְאָה וְדַקּוֹת בְּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֵצֶל הַפְּרוֹת עַל-שֵׁפֶת הַיָּאָר:

14. בראשית מקץ מא,כו: העקירה השביעית **שבע פרות הטבת** – דרגא מונח רביע, **שבע פרות הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה תלום אחד הוא:**

ושבעה התיקונים:

בראשית וירא כיג, התיקון הראשון התיקון של הורדת השכינה לתחתונים מתחיל באברהם כַּאֲשֶׁר הִתְעַו אֱתִי – דרגא מונח רביע, ואברהם אבינו לא הלך אחרי אומות העולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אותה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סיום שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קפא – סדר קרימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רש"י מפנה לתרגום אונקלוס על הפסוק: 'והוה כד טעו עממיא בתר עובדי ידהון יתי קריב ה' לדחלתיה' [ויהי כאשר טעו העמים אחרי עבודת ידהם (עבודה זרה), אותי קירב ה' ליראתו].

**וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לֵה זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי
 אֵל כָּל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבִיא שָׁמָּה אָמַר-לִי אָחִי הוּא:**

בראשית חיי שרה כד,טו: התיקון השני ע"י רבקה והנה רבקה יצאת – דרגא מונח רביע, ויצחק נבין שם מונח – דרגא מונח רביע
 ויהי-הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם
 וכדה על-שכמה:

בראשית תולדות כו,כה:

ונבין שם מונח ויקרא בשם הו ניש שם אהלו ויכרו שם עבדי-יצחק באר:

בראשית ויצא כט,ב: התיקון השלישי ע"י יעקב והנה באר בשדה – דרגא מונח רביע

**וַיָּרָא וְהָנָּה בְּאֵר בְּשָׂדֵה וְהָנָּה שְׁלֹשָׁה עָדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בֵּי מִן-הַבְּאֵר הַהוּא וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֲבָן נִדְלָה עַל-
 פִּי הַבְּאֵר:**

בראשית ויחי נד,כד: התיקון הרביעי ע"י לוי המתחיל בעצם ביוסף כי ממנו עד עמרם יש סידרה של דרגא שפירשנו כמעבירי המסורת על
 הגואל וכנראה גם התיקון והורדת השכינה מרקיע לרקיע. פקד יפקד אתכם – דרגא מונח רביע

ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת

ואלהים פקד יפקד אתכם והגלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב:

שמות וארא ו,טז יח כ

[טז] **ואלה שמות בני-לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי**

ושני חגי לוי שבע ושלושים ומאת שנה:

[יח] **ובני קהת עמרם ויצהר ויחברון ועזיאל**

ושני חגי קהת שלש ושלושים ומאת שנה:

[כ] **ויקח עמרם את-יוכבד דתתו לו לאשה ותלד לו את-אתרן ואת-משה**

ושני חגי עמרם שבע ושלושים ומאת שנה:

טז ושני חיי לוי שבע וגו' – שבע דרגא

יח ושני חיי קהת שלש וגו' – שלש דרגא

כ ושני חיי עמרם שבע וגו' – שבע דרגא

• טט – אפשר שהדרגא מרמז לשרשרת הקבלה מיוסף עד עמרם שהגואל יזדהה במלים **פקד יפקד . פקד פקדתי אתכם . הרמב"ן שמות ג טז בשם שמות רבא** משה רבנו נעקר מבית עמרם בגיל שנים עשרה ולא קבל המסורת שעברה מיוסף ללוי לקהת לעמרם.

• טט – כנראה שיוסף העביר לשאר שבטי י-ה ולוי האריך ימים מכולם והעביר לקהת שהעביר לעמרם.

שמות ב,ט: התיקון השביעי ע"י משה ותאמר לה בת-פרעה – דרגא מונח רביע, הורדת השכינה לתחתונים.

ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-תגלד הזה ונהינקהו לי ואני אתן את-שכרך נתקח האשה תגלד ונתניקהו: